

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ

На правах рукопису

УДК: 911.3

**СТРАТЕГУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА МІСЦЕВОМУ
РІВНІ**

Галузь знань **10 – природничі науки**
Спеціальність **106 – географія**
Освітня програма **Економічна географія**
Спеціалізація **Управління розвитком регіону та міське планування**

Кваліфікаційна робота бакалавра

студентки 4 курсу

освітнього рівня бакалавр

Нечитайло Поліни Анатоліївни

Науковий керівник:

Мельничук Анатолій Леонідович,

канд. геогр. наук, доцент

КИЇВ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ	4
1.1. Основи стратегування розвитку на місцевому рівні	4
1.2. Методичні засади дослідження	7
РОЗДІЛ 2. СТРАТЕГУВАННЯ РОЗВИТКУ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В УКРАЇНІ ТА ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ	11
2.1. Порівняльний аналіз столиць України та Великої Британії	11
2.2. Досвід Великої Британії у плануванні розвитку на місцеву рівні, на прикладі Лондона	13
2.3. Посилення участі громадськості в системі планування Лондона	21
2.4. Переосмислення управління мікрорайоном: майбутнє планування мікрорайону у Великій Британії	26
РОЗДІЛ 3. ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ КИЄВА З ВИКОРИСТАННЯМ ДОСВІДУ МІСТ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ	35
3.1. Партисипація у стратегуванні розвитку громади. Партисипація в громадах під час війни	35
3.2. Використання європейського досвіду партисипативного управління в стратегічному плануванні розвитку територіальних громад	38
3.3. Планування розвитку Києва з використанням досвіду Лондона	42
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52
ДОДАТКИ	57

ВСТУП

На сьогоднішній день питання розвитку міст та міського планування є дуже актуальними, бо місто - це основна соціально-економічна і адміністративна одиниця, важливий центр промисловості й науки, в містах проявляється політичне життя держави, формуються стимули щодо подальшого соціально-економічного розвитку не тільки самого міста, а і всієї держави. В наш час розвиток міста залежить не лише від ефективної державної політики у сфері місцевого самоврядування, а і від активності територіальних громад. У плануванні подальшого розвитку українських міст необхідно звертати увагу на приклади інших європейських країн, що досягли певних результатів у плануванні міст, а саме залученні громадськості у планування, створенні інклюзивних «доступних міст» та «розумних міст».

Об'єктом у науковій роботі виступають міста Київ та Лондон.

Предметом дослідження є порівняння міського планування в Україні та Великій Британії та міського розвитку Києва та Лондона, дослідження партисипації у плануванні Лондона та використання досвіду європейських міст у плануванні розвитку нашої столиці.

Мета дослідження - порівняти та проаналізувати стратегування розвитку на місцевому рівні в Україні та Великій Британії.

Згідно з поставленою метою вирішувалися такі **завдання**:

- дослідження та вивчення системи міського планування Великої Британії, на прикладі столиці держави – Лондона;
- дослідження стратегування розвитку на місцевому рівні в Україні, на прикладі Києва;
- порівняння досвіду українських та інших європейських міст в партисипації у плануванні на місцевому рівні.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Основи стратегування розвитку на місцевому рівні

Хочу почати з гасла-принципу: «Nothing About Us Without Us» («Нічого про нас без нас»), що було запроваджено міжнародним рухом людей з обмеженими можливостями для демонстрації змін до запровадження принципу їх участі та інтеграції в усі аспекти політичного, соціального, економічного та культурного життя. Далі ця фраза змінювалась та почала використовуватись як символ того, що суспільство не може стверджувати, що його засновано на принципах демократії, справедливості та рівності, якщо різні групи громадськості незалежно від статі, віку, соціального стану, релігії не можуть брати активну участь у процесі формування політики та прийняття управлінських рішень із питань, що мають вплив на їхнє життя [1].

Стратегічне планування розвитку міста - це систематичний процес ухвалення рішень, що сфокусований на потребах громади та має на меті вирішення найбільш актуальних локальних проблем, оптимальне використання конкурентних переваг з урахуванням розумного розподілу наявних ресурсів [2]. Стратегічне планування сприяє подоланню фрагментарності та диспропорційності економічного, соціального й екологічного розвитку територій, а також посиленню довіри в системі відносин «влада - бізнес - громадянське суспільство» [2].

Особливої актуальності проблематика стратегічного планування розвитку в Україні набула у зв'язку з децентралізацією влади та реформою державного управління. Зміни у плануванні розвитку міст в Україні, що відповідають найкращим європейським і світовим практикам, було закріплено в нормативно-правових актах і стратегічних планувальних документах.

Дуже важливо у стратегуванні розвитку міст застосовувати експертно-громадський підхід, а саме створення робочої групи з представників основних груп мешканців міста: влади, бізнесу та громади. Для того щоб місцевий розвиток відповідав потребам населення, на різних етапах стратегічного планування необхідна участь представників громадянського суспільства. Рівень участі громадськості може змінюватись залежно від інтенсивності залучення, одною з перших, хто запропонував типологію рівнів участі громадськості у процесі прийняття управлінських рішень у вигляді «драбини громадянської участі» – була дослідниця Шеррі Арнштайн (*рис. А.1*). Сучасні типології базуються саме на основі «драбини громадянської участі», але, наприклад, Рада Європи виділяє чотири рівні участі: інформація, консультація, діалог та партнерство (*рис. А.2*).

Партисипація (від англ. *participate* – «брати участь») - є процесом участі людей у прийнятті тих рішень, які впливають на їхнє життя та на життя спільнот, у важливих для них соціальній, культурно-гуманітарній, економічній, екологічній та інших сферах [1] (*рис. А.3*). Партисипація дозволяє врахувати у стратегічному плануванні потреби громадян та громадянок різного віку, соціально-економічного статусу, фізичного стану тощо.

У плануванні розвитку міст важливим є і питання інклюзивності. Доступне або інклюзивне місто – це те місто, де кожен, незалежно від свого економічного становища, статі, етнічної приналежності, обмежених можливостей, віку, національності, релігії може та має право брати участь у суспільному житті.

Успіх підходів до залучення населення залежить від того, наскільки добре громадяни інформовані про діяльність органів влади та процеси, які відбуваються всередині громади. В Україні гостро відчувається потреба у збільшенні доступу до інформації. До інструментів інформування можна

віднести публікації в місцевих засобах масової інформації, телевізійні передачі, електронні засоби спілкування тощо. Механізм консультації з громадськістю включають громадські слухання, круглі столи, зустрічі зацікавлених сторін - вони дозволяють залучати широкі кола громадян.

Основною метою стратегічного планування розвитку громади є вироблення місцевих соціально-економічних стратегій на тривалий період для посилення економічної позиції громади та покращення рівня життя мешканців [3].

Є два види участі населення: громадська (Civic Engagement) і публічна (Public Participation) [4]. Громадська участь – це самоорганізація членів певної громади для спільного прийняття рішень та вирішення конкретних проблем. Публічна партисипація - участь мешканців у формуванні та реалізації державної або місцевої політики; взаємодія громадян з місцевими, регіональними та центральними органами влади [4].

Важливим елементом успішності місцевого самоврядування має стати саме залучення громадян до розвитку території, містобудування, організації громадянського суспільства – до вироблення, ухвалення управлінських рішень та контролю за їхнім виконанням [1]. Демократія участі або партисипаційна демократія може спровокувати потужний імпульс для досягнення амбітної мети – наближення до європейських стандартів життя в громадах [1].

1.2. Методичні засади дослідження

Аналіз дає можливість дослідити стратегування розвитку на місцевому рівні, дозволяє детально вивчити різні аспекти планування розвитку міста, наприклад, аналізувати окремо соціальну, економічну та екологічну складові розвитку міста. Також був проведений аналіз участі громадськості: були досліджені результати опитувань мешканців, дані про відвідуваність громадських слухань, аналіз участі різних соціальних груп, вивчення мотиваційних чинників та бар'єрів для участі, а саме недостатність інформації, низька довіра до влади. В результаті були запропоновані рекомендації щодо підвищення рівня залученості громадян, наприклад, через розвиток електронних платформ для участі. Метод аналізу важливо використовувати у дослідженні задля глибокого розуміння проблеми, детальний розгляд кожної частини об'єкта забезпечує можливість робити обґрунтовані висновки. Використання аналізу в поєднанні з іншими методами, такими як синтез, порівняльний, статистичний і картографічний методи, забезпечує всебічний і комплексний підхід до дослідження розвитку міста Києва на прикладі Лондона та участі громадськості у цьому процесі.

Синтез - синтезувавши знання про промисловість та розвиток підприємництва, ринок праці, розбудову міста і земельні відносини, житлово-комунальне господарство, транспорт, соціальну сферу, публічний простір тощо можна отримати реальну картину цілей розвитку міста. Метод використовується для поєднання результатів аналізу соціальних, економічних та екологічних факторів для створення загальної картини розвитку міста. Метод синтезу використовувався для створення комплексних пропозицій, а саме розробки рекомендацій для Києва на основі кращих практик Лондона, враховуючи місцеві особливості. Цей метод необхідний для створення комплексних та збалансованих рішень. У контексті планування розвитку міста Києва на прикладі Лондона, синтез

дозволяє інтегрувати результати різних аналізів для розробки комплексних і ефективних стратегій. У роботі було використано даний метод для синтезу соціальних аспектів та участі громадськості, об'єднання даних про демографічні характеристики, рівень залученості громадян у планування, розробку програм з підвищення участі громадськості через освітні ініціативи та електронні платформи для обговорення проєктів, визначення зв'язку між рівнем інформованості населення та активністю участі в громадських слуханнях. Синтез дозволяє отримати комплексне розуміння проблеми, враховуючи всі її аспекти та взаємозв'язки, інтегрувати досвід Лондона в контексті Києва, забезпечуючи успішну реалізацію планів розвитку.

Статистичний метод дозволяє отримати найновіші дані про певне місто та проаналізувати сучасний стан його розвитку. Метод в роботі застосовувався у дослідженні статистичних показників Києва та Лондона. Він надає об'єктивні та кількісно вимірювані результати, дозволяє робити обґрунтовані висновки та прогнози. Статистичний метод є невід'ємною частиною наукового дослідження, що полягає у зборі, обробці та аналізі кількісних даних. Статистичний метод є потужним інструментом у дослідженні та плануванні розвитку міста.

Методи дедукції та індукції є основними методами наукового дослідження, що допомагають формулювати гіпотези, робити висновки. У контексті планування розвитку міста Києва на прикладі Лондона та партисипації у цьому процесі, ці методи дозволяють структурувати дослідження, аналізувати інформацію та робити обґрунтовані висновки.

Метод діалектики використовувався для отримання цілісної картини про особливості планування на місцевому рівні та для виділення основних суспільно-географічних переваг міст та їх проблем.

У плануванні розвитку міста можна також використовувати філософські методи, які допоможуть розглянути більш глибокі питання щодо сутності та цінностей міста, його місця у світі та взаємозв'язків з оточуючим середовищем та суспільством. Філософські методи допомагають розширити розуміння проблем та викликів, що виникають у плануванні розвитку міста, а також допомогти виявити глибокі філософські підґрунтя, які впливають на цей процес.

Порівняння – метод пізнання дійсності, покликаний встановити спільні й відмінні параметри між процесами, явищами, об'єктами. У роботі цей метод був використаний для порівняння планувальних рішень, партисипації в Лондоні та Києві, порівняння історичних етапів розвитку обох міст. Це допомагає адаптувати іноземний досвід до місцевих умов. Порівняльний метод є важливим інструментом для дослідження та планування розвитку міста. Він дозволяє виявити спільні та відмінні риси між різними об'єктами, що сприяє адаптації успішних практик та рішень. У роботі порівняльний метод допоміг проаналізувати досвід Лондона та застосувати найкращі практики для розвитку Києва, враховуючи специфіку місцевих умов та потреб.

Картографічний метод також був використаний для наочного представлення даних та візуалізації просторових даних.

Історико-географічний метод застосовується для вивчення динаміки, тенденцій соціально-економічного розвитку території та впливу історичного фактору на формування господарського комплексу. Історико-географічний метод є важливим інструментом у дослідженнях, що дозволяє аналізувати розвиток територій і міст у контексті їх історичного розвитку та просторових змін. У контексті планування розвитку міста Києва на прикладі Лондона та партисипації у цьому процесі, історико-географічний метод допомагає зрозуміти, як історичні події, процеси та зміни впливали на

сучасну структуру міста та його розвиток. Це дозволило виявити довгострокові тенденції та закономірності у розвитку міста.

SWOT-аналіз - це один із найпоширеніших аналітичних методів, який дозволяє в комплексі оцінити сильні й слабкі сторони, а також можливості й загрози, що впливають на розвиток території, в роботі було досліджено SWOT-аналіз міста Києва, а також цей метод було використано для дослідження мікрорайону Лондона - Woolwich.

РОЗДІЛ 2. СТРАТЕГУВАННЯ РОЗВИТКУ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В УКРАЇНІ ТА ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

2.1. Порівняльний аналіз столиць України та Великої Британії

Київ – столиця України, одне з найбільших та найдавніших міст Європи, політичний, соціально-економічний, транспортний, освітньо-науковий, культурний, історичний, адміністративний та духовний центр України. У системі адміністративно-територіального устрою України Київ має спеціальний статус, визначений Конституцією, і не входить до складу жодної області, хоча і є адміністративним центром Київської області.

Лондон – столиця і найбільше місто Великої Британії, одне з найбільших та найдавніших міст Європи. Місто є світовим центром культури, музики, освіти, моди, політики, фінансів і торгівлі. Лондон – один з найбільших фінансових центрів та бізнес-хабів світу. Адміністративно утворює регіон Англії - Великий Лондон, поділений на 33 самоврядні території. Належить до глобальних міст вищого рангу.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз міст Києва та Лондона

	Київ, Україна	Лондон, Велика Британія
<i>Географічне положення</i>	Місто розташоване на півночі України, на межі Полісся і лісостепу по обидва береги Дніпра в його середній течії, у північній Наддніпрянщині. Більша частина Києва лежить на високому правому березі Дніпра — Київському плато, порізаному густою сіткою ярів на височини. Менша частина - на низинному лівому березі Дніпра. Житлові квартали міста оточує суцільне кільце лісових масивів.	Лондон розташований на південному сході Англії на річці Темза, яка впадає в Північне море. Місто лежить на рівнині Лондонського басейну, яка на південний схід переходить в невеликі пагорби. Навколо столиці Великої Британії створено «зелений пояс», метою якого є стримування зростання мегаполісу.
<i>Адміністративний поділ міста</i>	10 адміністративних районів (Рис.Б.1)	33 райони, у число яких входить 32 муніципальних округи (боро) і Сіті (Рис.Б.2)

<i>Площа міста</i>	835,58 км ²	1572 км ²
<i>Населення</i>	2 888 470 осіб (січень 2023)	8 173 900 осіб (січень 2023)
<i>Густина населення</i>	3,415.84 осіб/км ²	5,005.09 осіб/км ²
<i>Розвиток економіки міста, галузі промисловості</i>	Київ — один із найбільших індустріальних центрів України. У структурі економіки виділяються виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, виробництво й розподілення електроенергії, газу та опалення. Місто є великим центром машинобудування, зокрема важкого-, енергомашинобудування, верстатно-, судно-, приладобудування; чорної і кольорової металургії, хімічної, легкої, поліграфічної промисловості.	Лондон — найважливіший економічний і фінансовий центр Великої Британії та Європи. Один зі світових фінансових центрів. Найважливіша галузь економіки міста — фінанси, включаючи банківський сервіс, страхування, управління активами. Другою за значимістю галуззю в економіці Лондона є інформаційна. Промисловість міста представлена машинобудуванням (автомобілебудування, електронна промисловість, верстатобудування, суднобудування та судноремонт), легкою, харчовою, нафтопереробною і нафтохімічною галузями.
<i>Середня заробітна плата</i>	Станом на 2022 рік - 21 347 гривень на місяць.	27 756 фунтів стерлінгів на рік (\$2,8 тис. на місяць)

2.2. Досвід Великої Британії у плануванні розвитку на місцеву рівні, на прикладі Лондона

У 2000 році муніципальне управління Великого Лондону зазнало істотних змін: було обрано мера та Асамблею Лондону. Їхня основна мета – сприяти економічному розвитку та добробуту, займатися соціальним розвитком та охороною навколишнього середовища Лондону [5]. Мер розробляє, переглядає та організовує реалізацію стратегічних планів у сфері благоустрою міста, затверджує бюджет для групи муніципальних органів Великого Лондону, здійснює представницькі функції, планує та спрямовує політику міста щодо надання необхідних послуг [5]. Основний контроль за діяльністю мера здійснює Асамблея – своєрідний форум, який вивчає пропозиції меру, контролює його рішення і дії, виконання ним своїх функцій [5].

Мер міста також відповідає за план Лондона. Лондонський план 2021-це стратегія просторового розвитку Лондона, що встановлює рамки того, як Лондон розвиватиметься протягом наступних 20-25 років, а також бачення мера щодо успішного зростання [6]. Основними цілями розвитку Лондона, що прописані у плані, є: сприяння економічному розвитку Лондона, соціальному розвитку та покращенню навколишнього середовища. План пропонує відповідну стратегію зростання Лондона стійким способом та забезпечує основу для вирішення ключових проблем планування, з якими стикаються райони Лондона. Планування міста неможливо без участі громадськості та Лондонський план має потенціал для стимулювання та підтримки ефективної участі громади та створення кращого міста.

Органи планування Лондона несуть відповідальність за підготовку Місцевих планів, але вони повинні відповідати Плану мера Лондона. Органи планування Лондона складаються з 32 лондонських районів, the City of London Corporation and the Mayoral Development Corporations, яких наразі

є дві: the London Legacy Development Corporation and the Old Oak Park Royal Development Corporation [7]. Органи планування Лондона консультуються з мером на різних етапах розробки свого Місцевого плану. Усі райони Лондона мають прийнятий Місцевий план. Розробка Місцевого плану передбачає кілька етапів підготовки, до того, як План буде остаточно перевірений під час Public Examination та потім вже офіційно прийнятий. Існує інтерактивна карта стану нових Місцевих планів Лондона, яка є актуальною та доступною (рис. Б.3). У Лондоні офіційно прийнятими вже є нові Місцеві плани п'яти районів: Brent (2022), Southwark (2022), Bexley (2023), Islington (2023), Waltham Forest (2024). Треба відмінити, що кожен район Лондона має свій офіційний веб-сайт з актуальною інформацією, інтерактивними картами та проєктами щодо розвитку, оновлення території.

Як приклад наведу район Waltham Forest, в якому у 2024 році було офіційно прийнято Місцевий план. На сайті району окремо представлена програма «Let's Talk» - це програма покращення мікрорайону, яка має на меті залучити мешканців до відкритих розмов про практичні покращення, які вони хочуть у своїй місцевості. Через участь у заходах, онлайн-залучення та бесіди під керівництвом радників жителям буде запропоновано подати пропозиції щодо того, як вони можуть покращити свій район. Існує велика кількість варіантів для населення висловити свою думку, запропонувати ідеї щодо розвитку району чи мікрорайону, це можна зробити як на онлайн-порталі (<https://talk.walthamforest.gov.uk/>), також в офлайн-форматі, на офіційному сайті зазначено, що зустрічі плануються цього літа, також є варіант відправити лист зі своєю пропозицією через поштові скриньки Let's Talk у місцевих бібліотеках.

Також на сайті представлені проєкти щодо оновлення території, розвитку району та мікрорайонів. Наведу цікавий приклад проєкту Lea Bridge Area Framework. У Місцевому плані, Lea Bridge Area визначено як стратегічне місце, де протягом наступних 15 років очікується значне

збільшення кількості житла, робочих місць та соціальної інфраструктури. Метою проекту є створення доступного та комфортного «15-хвилинного» мікрорайону. На основі серії заходів із залученням населення, розробили шість керівних принципів, які допомагають узагальнити ключові пріоритети розвитку для мікрорайону (*рис. Б.4*) (*рис. Б.5*).

Під час написання бакалаврської роботи також було досліджено «зони можливостей» або «райони можливостей» у Великій Британії, вони визначені в плані мера Лондона як ключові місця з потенціалом для нових будинків, робочих місць та інфраструктури (*рис. Б.6*).

Я досліджувала Woolwich, бо цікаво було подивитись на розвиток мікрорайону, який знаходиться не в самому центрі столиці Великої Британії, Woolwich має дуже цікаві сучасні проекти оновлення міста, спілкуючись з місцевими жителями мікрорайону Лондона та взагалі досліджуючи його, я більше дізналась про умови проживання та якість життя населення, жителі звертали увагу наскільки змінились ці умови після реконструкції та оновлення міста, озеленення, створення нових публічних просторів, житлових будинків, площ, соціальної інфраструктури тощо (*рис. Б.7*).

Зараз Woolwich перетворився на район, в якому хочуть проживати багато лондонців, бо він дійсно є комфортним та доступним. Дістатись до самого центру Лондона зараз доволі зручно та швидко, бо сюди було проведено лінію метро, станція Woolwich була відкрита в травні 2022 року на лінії Елізабет з рейсами до Еббі-Вуд, Кенері-Ворф, центру Лондона та аеропорту Хітроу, що зробило Woolwich більш привабливим районом. Woolwich має хорошу транспортну доступність, тут розташовані станції метро, залізничні станції, а також паромний термінал, що забезпечує зв'язок з іншими районами Лондона, поширеним видом транспорту є відомі лондонські червоні двоповерхові автобуси.

Район також є інклюзивним, відносно безпечним, комфортним через добре освітлення, хорошу якість покриття доріг, велику кількість публічних просторів, озеленення, культурних та розважальний, спортивних об'єктів, магнітом притягання населення є історичний центр та набережна Темзи. Тут є всі необхідні об'єкти соціальної інфраструктури. Woolwich має багату військову та промислову історію, відомий своїм арсеналом, де колись виробляли зброю для британської армії. У Woolwich є кілька парків і зелених зон, де мешканці можуть відпочити та провести час на свіжому повітрі. В мікрорайоні існує різноманіття житлових пропозицій, включаючи новобудови, старі будинки та квартири. Останнім часом район також привертає інвесторів, які розвивають тут нові житлові та комерційні об'єкти. Woolwich також має розвинуту комерційну інфраструктуру з магазинами, ресторанами та іншими послугами для мешканців.

Щодо його географічного положення, Woolwich заходиться на південному сході Лондона у Королівському районі Грінвіч. Розташування цього мікрорайону на березі річки Темза зумовило його статус важливого військово-морського та промислового району.

У дослідженні Woolwich використано метод SWOT-аналізу:

- *Сильні сторони:* географічне положення на березі Темзи, транспортна доступність, різноманіття різних типів житлової забудови, наявність рекреаційних зон, публічних просторів, розвинена соціальна інфраструктура, наявність історичних пам'яток, зелена інфраструктура, активний процес оновлення;
- *Слабкі сторони:* нестача доступного житла через зростання цін на нерухомість, проблеми транспорту саме в години-пік, конкуренція за робочі місця та житло, низька якість послуг, потреба у реконструкції старих будівель, безпека;

- *Можливості:* інфраструктурний розвиток, розвиток нових рекреаційних зон, розвиток туризму, створення нових робочих місць, розвиток соціальної сфери, сталий розвиток інноваційних галузей, що може залучити нові інвестиції у мікрорайон, реалізація проєктів міського оновлення, екологічні ініціативи, покращення комунікаційних каналів та залучення мешканців до процесу планування, що може сприяти більш ефективному розвитку району;
- *Загрози:* економічна нестабільність може зменшити інвестиції, негативно вплинути на розвиток, ріст цін на житло, соціальна напруга, соціальна нерівність, транспортні проблеми, а саме перенавантаження громадського транспорту, конкуренція з іншими районами Лондона.

Цей мікрорайон визначений у Лондонському плані як «район можливостей». Оновлення Woolwich почалось з перебудови колишнього Королівського Арсеналу та взагалі більшість історичних будівель на території було відремонтовано та перетворено на квартири. Зараз активно йде процес будівництва, а саме це стосується житлової забудови. Доволі сучасним проєктом, який приваблює велику кількість лондонців купляти тут квартири, не зважаючи на відстань від центру Лондона, саме будівництво сучасних комфортних багатоповерхівок на березі річки. Набережна також оновлюється, тут створюються нові публічні простори, парки, низка магазинів, кафе, ресторанів, фермерський ринок. Тут дійсно зробили бажане місце для життя.

Woolwich Works — багатопрофільний культурний центр у Королівському арсеналі у Woolwich [9]. Це місце відкрилося у вересні 2021 року та нещодавно було названо Time Out «найкращим новим культурним місцем» Лондона.

Кабінет Королівського округу Грінвіч у 2017 році схвалив плани щодо перетворення частини історичної набережної Королівського Арсеналу на

творчий центр площею 16 500 квадратних метрів [8]. Творчий центр включає масштабні концертні майданчики, репетиційні та студійні приміщення, офіси, ресторани та базу для всесвітньо відомих театральних компаній. Місце визнано ключовим рушієм місцевої економіки та забезпечить нову основу для подальшого відродження Woolwich. «Це інвестиція в майбутнє Woolwich та в майбутнє району в цілому» [8]. Woolwich Works – це простір доступний для всіх мешканців та туристів.

Інший не менш цікавий проєкт - Woolwich Estates. Проєкт регенерації Woolwich Estates передбачає знесення та реконструкцію трьох маєтків у Woolwich для будівництва понад 1500 нових будинків [8]. Ключові елементи нової розробки включають: перепрофілювання колишнього критого ринку, нові громадські та розважальні об'єкти, нова громадська площа в центрі ділянки буде доступною для всіх і була розроблена таким чином, щоб забезпечити різноманітне використання території, сталий розвиток, охорону спадщини.

Королівський арсенал займає 36 гектарів прибережної землі. На колишньому складі боєприпасів, буде побудовано понад 5 000 нових будинків, а також нові парки, об'єкти для відпочинку та роздрібною торгівлі та легкої промисловості. Будівництво почалося в 2001 році і триватиме до 2030 року [8].

Woolwich Exchange — це запропонована регенерація землі навколо колишнього критого ринку Woolwich. За запропонованою схемою буде створено близько 800 нових високоякісних багатоквартирних будинків [10]. Реконструкція забезпечить створення нових об'єктів для бізнесу та публічних просторів.

Плани відродження центру Woolwich були подані на затвердження в Королівський округ Грінвіч. Пропозиції, розроблені завдяки взаємодії з місцевим населенням і спрямовані на покращення планування центральної

ринкової площі міста. На Beresford Square знаходиться міський ринок, який домінує в центральній частині, залишаючи мало місця для будь-чого іншого, що відбувається в цьому просторі. Площа повністю покрита гранітом з невеликою кількістю насаджень і тут дуже мало місць для відпочинку та спілкування. Нове бачення площі - створити громадський простір, який є просторим і відкритим, більш озеленим, комфортним та доступним. Тут буде створено водний об'єкт, об'єкти рекреаційної інфраструктури, буде реорганізовано транспортні зупинки, що дозволить підвищити популярність ринку та додати місце для відпочинку та спілкування населення [11]. Ці пропозиції були розроблені через комплексний процес взаємодії з населенням (*рис. Б.8 - Б.11*).

Я провела опитування у трьох жителів Woolwich щодо того, які б зміни вони хотіли б тут бачити. У відповідях мешканців було зазначено покращення зовнішнього вигляду району, зберігаючи унікальний характер Woolwich, створення кращого сполучення між ринком, головною вулицею та набережною річки, станцією лінії Елізабет, Арсеналом та навколишніми районами, знайти нове використання для старих будівель, необхідно більше публічних просторів та місць для відпочинку, озеленення території. Також зазначили, що в районі необхідно краще освітлення, щоб зробити вулиці безпечнішими та привабливішими

У Woolwich доволі часто проводяться консультації населення щодо розвитку території, бачення майбутнього мікрорайону, наприклад у березні, червні та липні 2022 року провели консультації, щоб отримати відгуки щодо запропонованих проєктів Beresford Square та Powis Street.

Також було проведено невелике дослідження планування Woolwich, якості життя в цьому районі, залученні населення у планування: було проведено опитування серед 10 місцевих жителів у період з 24.05.2024 - 26.05.2024.

Перші запитання були загальні, вони стосувались віку мешканців, як давно вони проживають в цьому районі.

Вік мешканців, що прийняли участь в опитуванні:

- 18-24: 1 особа (10%)
- 25-34: 2 особи (20%)
- 35-44: 3 особи (30%)
- 45-54: 2 особи (20%)
- 55-64: 1 особа (10%)
- 65 і більше: 1 особа (10%)

Наступне запитання: «Скільки років Ви проживаєте в районі Woolwich?»

- Менше 1 року: 2 особи (20%)
- 1-5 років: 6 осіб (60%)
- Більше 5 років: 2 особи (20%)

Наступні категорії запитань стосувалась оцінки якості життя, участі населення у плануванні, відповіді та відсоткове співвідношення представлені у діаграмах та графіках у додатках (*рис. Б.20 – рис. Б.29*).

Результати опитування показують, що більшість мешканців задоволені якістю життя в районі Woolwich та позитивно оцінюють проведені оновлення. Проте, є деякі проблеми, зокрема, високі ціни на житло та проблеми з транспортом, недостатня кількість зелених просторів та публічних просторів, рівень доступності соціальної інфраструктури. Залучення громадськості до процесу планування залишається важливим аспектом, який потребує подальшої уваги.

2.3. Посилення участі громадськості в системі планування Лондона

Планування у Великій Британії змінилося за останні роки завдяки надання свободи та гнучкості місцевому уряду, прав і влади громадам і окремим особам, та система планування стала більш демократичною та представницькою. Участь громадськості пов'язана з правом особи або групи осіб бути залученими та впливати на громадську оцінку та процеси прийняття рішень. Тобто громадяни мають право брати участь у плануванні її майбутнього. Зрештою, саме ці громадяни будуть жити під впливом нових подій, тому залучення їх на кожному етапі проекту від концепції до розробки є вирішальним [12]. Громадянам потрібно більше голосу у формуванні майбутнього наших міст. Зараз це розглядається як основна умова місцевої демократії.

Участь громадськості спрямована на досягнення найкращого можливого результату та забезпечує те, щоб думки та ідеї громадян були почуті та враховані та всі громадяни могли поділитися своїми думками.

Цифрові методи участі громадськості в плануванні сприяли творчому мисленню населення та допомогло громадянам відчувати себе повноважними, а також спростило процеси та усунуло багато недоліків більш традиційних методів [12]. Пандемія Covid-19 підкреслила потребу у більш відкритому розумінні до впровадженні цифрових інструментів.

Hello Lamp Post – перша організація, що зробила унікальний канал зв'язку для будь-якого суспільного простору (рис. Б.12, Б.13). Цифрова взаємодія робить участь громадськості більш простішою, швидкою та економічною. Hello Lamp Post це ідеальний приклад інструменту залучення громадських консультацій. По-перше, вони проводять консультації прямо на вулицях містечок. По-друге, Hello Lamp Post ставить громадянам відкриті запитання, наприклад «як ми можемо покращити зелені

насадження в районі?»), заохочуючи населення критично та творчо мислити про те, який внесок вони хотіли б зробити. Цей інноваційний спосіб участі громадськості заохочує до участі якомога більше громадян і забезпечує залучення різноманітних і широких верств суспільства.

Кожен, хто бере участь у плануванні, повинен мати рівний і справедливий доступ до інформації. Тобто кожній групі, з якою проводяться консультації, має бути надана вся інформація, необхідна для ефективного представлення своїх поглядів і думок. Прозорість є надзвичайно важливою для побудови довірливих відносин між планувальниками, громадянами та зацікавленими сторонами [12].

У 2019 році була проведена конференція Centre for Local Developing Trust, що зібрала 237 представників спільноти, планувальників та місцевих органів влади, будівельників, політиків, для того щоб обговорити як вирішити проблеми громадськості щодо нових розробок, активної участі громади у стратегічному плануванні, сприяти покращенню політики планувальників та розвивати більш конструктивні відносини загалом.

Лондон вже працює із залученням громадськості до планування. Райони міста мають хороші зв'язки зі своїми громадянами, місто стало центром інновацій у нових, часто цифрових, методах залучення. Ініціатива мерів, така як платформа для залучення Talk London, добре спрацювали. Онлайн-спільнота Talk London була створена в липні 2012 року, щоб мерія могла почути від лондонців важливі проблеми, які їх цікавлять [13]. Також громадськість має можливість висловити свої ідеї щодо покращення міста, планування своїх районів.

Громадські консультації щодо якості життя – це проєкт, який спрямований на розробку Кодексу поведінки для інклюзивного планування за участю громади [14] (рис. Б.14, рис.Б.15). Громадськість повинна мати право брати участь у прийнятті рішень, які впливають на їхнє життя та

навколишній світ. Треба ознайомити осіб, які приймають рішення щодо планування території з повсякденним життєвим досвідом людей та їх місцевими уподобаннями щодо певної території, що призведе до кращих, більш обґрунтованих рішень. Також треба дозволити спільнотам висловлювати свої унікальні погляди, спостереження, коментарі та пропозиції на майбутнє, залучати населення до практик планування міст, утиснути дисбаланс між розробниками та спільнотою, побудувати довіру до розробки плану розвитку території та розробників, надати простір для навчання для того, щоб громада могла дізнатись про практики планування міста [14].

Основним засобом, за допомогою якого планувальник намагається з'ясувати погляди громади, є процес консультацій. Існує потреба зробити процес планування більш інклюзивним, шляхом розширення можливостей більшої кількості людей брати участь у впливі на рішення щодо планування своїх місцевих громад. Необхідні консультації, де участь розширюється як кількісно, так і за складом тих, хто зазвичай не залучений до процесу планування, діти та молодь, люди з обмеженими можливостями, етнічні меншини, групи релігійних меншин, люди похилого віку та інші.

The Planning For London Programme це програма, що розглядає погляди лондонців і визначає проблеми та перспективи розвитку міста, які потім будуть включені в план розвитку Лондона. Вони працюють з представницькими групами лондонців, обговорюючи такі питання, як зелена та справедлива економіка, стійкий транспорт та громадські простори та інші [15].

Мер Лондона співпрацює з такими організаціями, як FutureGov, Connect Place Catapult, Лондонський технологічний офіс та Центральний уряд для реалізації конкретних проєктів, які використовуватимуть відкриті дані, щоб зробити систему планування більш доступною для лондонців [16].

Планування London Datamap - це інструмент, призначений для відкриття просторових даних для Лондона, щоб зробити його доступними мешканців [17]. Наприклад карта даних щодо планування надає користувачам простий доступ до останніх просторових даних про політику планування [18] (*рис. Б.16*).

Також в Лондоні важливий внесок дітей та молоді щодо бачення міста у майбутньому (*рис. Б. 18*). Було розроблено опитування для дітей та молоді Великої Британії, як вони бачать місто в 2022-2025 рр., бо Лондон – це місто, де діти та молодь знаходяться в безпеці, мають можливість реалізувати свій потенціал [19] (*рис. Б.17*).

Планування мікрорайону (*neighbourhood planning*) є, мабуть, найрадикальнішою інновацією в управлінні Великої Британії. Планування мікрорайону являє собою форму волонтерства, коли громадам пропонується розробити власний статутний план. Оскільки планування мікрорайону має законодавчі повноваження, це надає громадянам першу можливість мати пряме право приймати рішення щодо розвитку їх території.

Традиційно участь громадськості в питаннях планування обмежувалася консультаціями з місцевим населенням. Однак планування мікрорайону змінило повноваження щодо прийняття рішень. Планування району чи мікрорайону призвело до створення поняття «активного громадянина» або «громадянського планувальника», який здатний виконувати низку завдань у рамках процесу планування території його проживання [20] (*рис. Б.19*).

Лондонські райони несуть відповідальність за підготовку місцевих планів для власних територій, але ще повинні забезпечити, щоб вони взагалі відповідали Плану лондонського мера [21]. Лондонські райони консультуються з мером на різних етапах у виробництві документів місцевого плану та інших документів, пов'язаних з місцевим планом району

[21]. Плани розвитку мікрорайону дають громадам можливість виробити спільне бачення свого району та сформуванати розвиток місцевості.

Розробку плану мікрорайону часто починають через занепокоєння щодо майбутнього місцевості. За словами Паркера, трьома ключовими мотивами для початку плану сусідства є збереження та збереження ідентичності, культури та спадщини території, захист бажаних характеристик території та відновлення місцевості [24]. Викликання почуття ідентичності громади через спільні бажання щодо майбутнього планування може вплинути на обсяг підтримки та переконати більше мешканців приєднатися.

2.4. Переосмислення управління мікрорайоном: майбутнє планування мікрорайону у Великій Британії

У різних країнах - різний досвід залучення громадськості у планування, на мою думку, прикладом для України є саме Велика Британія.

Велика Британія ввела новий спосіб для населення мати право голосу щодо майбутнього територій, де вони проживають - це планування мікрорайонів, що дає можливість розробляти плани розвитку місцевості, тобто населення може висловити свої думки щодо того, де б вони хотіли побудувати нові будинки, об'єкти соціальної інфраструктури, офіси тощо; як мають виглядати ці нові будівлі; обрати територію для створення нових зон для відпочинку, зелених зон. Групи населення можуть отримати підтримку та гранти для розробки своїх «планів сусідства» чи планів мікрорайонів. Понад 2400 громад по всій Англії вже почали планувати свої мікрорайони та вони працюють над залученням більшої кількості людей.

З 2011 року місцеві громади мають право розробляти політику планування для розвитку своїх мікрорайонів. Залучення є постійним, і зараз у Лондоні існує близько 80 волонтерських форумів районів, призначених для підготовки плану сусідства. Все більше планів було завершено, і вони мають таку ж юридичну вагу, як і місцеві плани, підготовлені лондонськими районами та Корпораціями розвитку мерів. Планування сусідства тепер є частиною мейнстріму.

Що стосується питання грантової та технічної підтримки, її надає Департамент житлового будівництва та громад (The Department for Levelling up, Housing and Communities (DLUHC)). Уряд виділив понад 45 мільйонів фунтів стерлінгів у період з 2018 по 2024 роки на підтримку розробки планів мікрорайонів або розпоряджень про розвиток мікрорайонів [23]. Хочу акцентувати увагу також на цитаті з офіційного сайту планування мікрорайонів – «Locality - the power of community», тобто місцевість – це

сила громади, що дійсно вказує на значущість розвитку місцевості для комфортного та кращого майбутнього громади та важливість взаємодії і співпраці в межах громади.

А тепер більш детально про планування мікрорайону у Великій Британії: воно було запроваджено в Законі про місцевість (Localism Act) 2011 року. Планування мікрорайону – це важливий і потужний інструмент, який надає громадам повноваження визначати розвиток своїх громад. Це створення документу, який визначає політику планування мікрорайону, але ключовим моментом є те, що він створюється місцевою громадою, людьми, які добре знають і люблять цю місцевість, а не місцевими органами планування.

Я зацікавилась тим, які ж основні кроки створення цього плану, і чи можливе використання подібного інструменту для розвитку міст України на прикладі Великої Британії. Отже, є 3 основних кроки.

Перше, що потрібно зробити, це з'ясувати, чи планування мікрорайону вже відбувається на цій місцевості, перевірити веб-сайт місцевої влади. Якщо так, тоді треба зв'язатись з групою планування сусідства, щоб взяти участь. Якщо ні, то потрібно буде зробити деякі початкові кроки. Потрібні кроки залежатимуть від того, чи це район, де є міська чи парафіяльна рада чи ні.

Міська або парафіяльна рада - це органи самоврядування на рівні міста або парафії у Великій Британії. Ці ради відповідають за різноманітні місцеві питання: дорожня інфраструктура, розвиток громади, управління місцевими об'єктами та сервісами тощо. Вони приймають рішення та розробляють політику, спрямовану на покращення якості життя населення. Парафіяльна рада - це орган самоврядування на рівні парафії або сільської місцевості у Великій Британії.

Отже, якщо це район, де є парафіяльна чи міська рада, то вони повинні керувати планом мікрорайону, тому треба зв'язатись з ними та дізнатись як долучитись. Крім того, сусідні парафіяльні чи міські ради можуть домовитися про співпрацю, щоб створити спільний план сусідства [23]. Після того, як парафіяльна або міська рада визначила район, його потрібно буде подати до місцевого органу планування для призначення, що означає офіційне визнання.

У районах, де немає парафіяльної чи міської ради, треба створити форум району, який є групою, спеціально створеною для планування мікрорайону. Форуми сусідів повинні мати щонайменше 21 учасника [23]. Також потрібно буде визначитися з територією, межі мікрорайону можна визначити кількома способами – це можуть бути фізичні межі, наприклад дорога чи річка. Потрібно буде подати заяву до місцевої влади, щоб мікрорайон та форум району були офіційно визнані.

У Великій Британії розроблені посібники з детальним описом створення плану мікрорайону, створених Locality - національною мережею, яка підтримує місцеві громадські організації, щоб вони були сильними та успішними.

Другий крок – це консультації з громадою, бо вся суть планування мікрорайону полягає в тому, що ним керує громада. Групі планування мікрорайону потрібно буде поговорити з мешканцями, підприємствами, громадськими групами, школами – щоб дізнатися, що вони хотіли б покращити та яке їх бачення майбутнього для цієї території. Далі треба зібрати цю інформацію, ідеї та думки населення та написати політику планування, яка втілить бачення громади в реальність.

І останній крок – це надсилання плану. Отже після того, як проєкт плану мікрорайону буде готовий, він буде поданий до місцевої влади. Далі він пройде перевірку, чи дотримувалися правильних процедур і чи подано

всі необхідні документи, а потім місцева влада призначить незалежного експерта, щоб перевірити, чи план відповідає основним умовам. Якщо план пройде ці випробування, місцева влада організує публічний референдум, голосування, щоб кожен, хто живе у цьому мікрорайоні, міг вирішити, чи підтримує він його. Якщо за план висловляться більше 50% виборців, місцева влада повинна ввести його в дію [23]. Це означає, що план мікрорайону буде частиною законодавчого плану розвитку цієї території.

Далі більш детально щодо грантів: існує два різних типи - основне грантове фінансування та додаткове. Окрім грантового фінансування, також можна подати заявку на технічну підтримку. Усі групи, які розробляють план мікрорайону або замовлення на розвиток мікрорайону, мають право подати заявку на базовий грант у розмірі до £10 000 [23]. Групи, які відповідають критеріям прийнятності, можуть подати заявку на додатковий грант у розмірі до 8000 фунтів стерлінгів [23].

Технічна підтримка включає професійну підтримку та консультації з технічних або технологічних питань. Він доступний для груп, які стикаються зі складнішими проблемами при розробці свого плану мікрорайону.

Треба відмітити, що у відкритому доступі є велика кількість посібників з детальними інструкціями, як створити «план сусідства», інструкції щодо гранту на планування району та технічної підтримки, визначення місцевих зелених насаджень у плані мікрорайону, як провести оцінку потреб у житлі, як оцінити та виділити ділянки під забудову тощо.

Цікавим та важливим проектом у Великій Британії є «Beauty in my Backyard», який був розроблений щоб допомогти місцевим громадам, органам планування та забудовникам вирішити, де найкраще розмістити житло та як воно має виглядати. BIMBY — це онлайн-ресурс (bimby.org.uk), який проводить три семінари-зустрічі. Перший семінар об'єднує спільноту

для обміну знаннями, розуміння навичок людей і встановлення широких вимог до будь-якої нової розробки; другий - визначає відповідні території для нових будинків та третій - визначає, як мають виглядати нові будівлі.

Результатом цієї роботи є Посібник з житлового будівництва BIMBY, який потім може супроводжувати будь-яку заявку на планування нових будинків у цьому районі або використовуватися як доказ для підтримки політики як частини місцевого чи районного плану. Для використання BIMBY не потрібен досвід. Таким чином, Princes' Foundation пропонує семінари BIMBY Housing, які проводять професіонали з досвідом планування сусідства, щоб підтримати групи, які готують плани сусідства.

Чемпіони з планування сусідства – це люди з усієї Англії, які мають величезні знання та досвід у покращенні своїх громад через планування розвитку мікрорайону. Вони є волонтерами, захоплюються плануванням району та прагнуть підтримати інших, ділячись своїм досвідом. На сайті можна знайти інтерактивну карту з контактною інформацією волонтерів, з ними можна зв'язатись, якщо необхідна допомога чи консультація. Вони можуть поділитись своїм досвідом з планування сусідства, надати корисні підказки, щоб полегшити процес планування сусідства.

Щодо досвіду Лондона, Neighborhood Planners. London існує, щоб підтримувати планувальників мікрорайонів у Лондоні та підвищувати популярність планування мікрорайонів у столиці. Це добровільна ініціатива у відповідь на прямий досвід першої хвилі планування району в Лондоні.

Після успішної конференції Local London у травні 2015 року вони провели онлайн-опитування, щоб перевірити потребу в мережі підтримки. Це привернуло понад 130 відгуків, у тому числі людей, які працюють на 40 форумах сусідів з усього Лондона. 90% людей підтримали налагодження зав'язків, і чотири сфери були визначені як пріоритетні для підтримки, а саме інтернет-ресурс інформації, надання право голосу лондонським

органам, організація мережевих заходів щодо планування мікрорайонів, створення веб-сайту із детальною інформацією про лондонські форуми сусідів [20]. Це все зроблено для кращого розуміння планування мікрорайону, на сайті можна знайти відео-пояснення, мапи-інструкції, посібники з детальною інформацією, відповіді на поширені запитання тощо, необхідно лише бажання, час та ресурси для створення плану, бо основа вже зроблена.

На сайті також є інтерактивна карта Лондона, на якій зазначено, де вже розроблені плани мікрорайонів, які ще знаходяться у розробці, також за посиланнями можна перейти на сайти форумів мікрорайонів, більш детально ознайомитись з планами.

Планування мікрорайону дає можливість громадам викласти позитивне бачення того, як вони хочуть, щоб їхня громада розвивалася протягом наступних 10, 15, 20 років таким чином, щоб відповідати визначеним місцевим потребам і мати сенс для місцевих жителів.

Планувальники мікрорайонів у Лондоні в основному складаються з людей середнього або старшого віку, мотивованих покращенням місцевості та активізацією участі громади в трансформації місцевості, більшість не має професійної підготовки у сфері планування. Проте майже у всіх випадках це люди, які до того як стати членами форуму, вже були активними громадянами у своїх громадах (наприклад, волонтери в благодійних фондах, громадських товариствах). Залучення молоді у планування є доволі складним процесом, частково це може бути пов'язано з критичними витратами часу, які вимагає процес планування мікрорайону.

Розробка плану мікрорайону часто є дуже тривалим процесом, який вимагає багато енергії та часу. Процес може тривати до 4-5 років. Крім того, залучені волонтери стверджують, що приділяють велику кількість годин на тиждень. Люди навіть займаються до 40 годин на тиждень, що є справжньою

«добровільною роботою на повний робочий день». Інші повідомляють про набагато нижчий рівень залучення (1-6 годин на тиждень). Ця різниця може залежати від ролі, яку займають у Форумі, а також від того факту, що ті, хто працює, можуть приділяти лише обмежену кількість годин діяльності з планування мікрорайону.

Додатковим аспектом, на якому наголошують планувальники мікрорайонів і який значною мірою впливає на час і складність процесу, є підтримка місцевої влади. Незважаючи на «обов'язок підтримувати», який місцева влада має щодо планування мікрорайону, деякі органи влади не співпрацюють. Це може бути політична проблема (відсутність політичної волі підтримувати планування мікрорайону), або технічна (деякі волонтери повідомляють про складні стосунки зі старшими офіцерами/професійними планувальниками). Необхідність того, щоб місцева влада повною мірою залучила громаду до планування мікрорайону є важливою умовою успіху процесу. Там, де це відбувається, процес є швидшим (*рис.Б.30*).

Книга Peter Edwards «Сила планування мікрорайону» відрізняється від інших практичних посібників або наукових досліджень планування мікрорайону. Написана досвідченим юристом і консультантом з питань планування, її основна увага зосереджена на розкритті юридичних складнощів, які зараз оточують планування мікрорайону, від перших етапів визначення району та форуму до перевірки та остаточного затвердження плану. Автор простежує історію того, що почалося в 2010 році з пропозиції Консервативної партії про те, щоб звичайні громадяни мали повноваження готувати просторові плани законної сили для своїх найближчих околиць. Це вимагає багато від тих, хто готує план мікрорайону, з точки зору наполегливості, витривалості та швидкого набуття відповідного досвіду. Ця книга написана мовою зрозумілою для неспеціалістів. Як путівник для тих, хто приступає до плану сусідства, книга визначає багато потенційних юридичних пасток, які можуть збити план сусідства з курсу, навіть на його

завершальній стадії. Це допоможе озброїти форуми мікрорайонів у їхніх відносинах із забудовниками та місцевою владою, які виявилися невідтримуваними – починаючи з етапу призначення.

«Планування мікрорайону може бути здійснене більшістю громад за умови ефективної підтримки, і, зокрема, якщо відповідна місцева влада підтримує» [20]. Згодом, після прийняття додаткового законодавства, Закону про планування мікрорайонів 2017 року, «Заяви про участь громади», розроблені кожним районом Лондона, тепер повинні надавати роз'яснення щодо доступної підтримки. Деякі округи постійно підтримують, наприклад Камден, але інші на практиці мають досвід опору.

«Double devolution» («подвійна передача повноважень») – термін, введений Девідом Міллібендом, який позначає реформу рівнів управління для розширення повноважень місцевих громад : «Я називаю це подвійною передачею повноважень, не просто передачею повноважень від центрального уряду до місцевого, а владою, яка переходить від місцевого уряду до місцевих жителів, надаючи важливу роль окремими особам» [24].

Але факти свідчать, що незважаючи на Закон про місцеве самоврядування 2011, другий етап, а саме передача влади населенню, порушується, і місцеве самоврядування може бути перешкодою в деяких місцях [24]. Закон про місцеве самоврядування 2011 передбачає низку громадських прав у плануванні мікрорайону. Паркер написав звіт «Досвід користувача», де він активно досліджував залучені спільноти та розглядав планування мікрорайону на практиці. Другий звіт «Влада людей» підготовлений експертною комісією під керівництвом Лорда Керслейка, також зосереджувався на практиці планування мікрорайонів в Англії [24].

Це сприяло тому, що громади взяли на себе третій рівень делегованих повноважень планування, організація третього сектору під назвою «Locality» фінансувала обидва звіти, але цей сектор спонсорується

Міністерством житлового будівництва, громад та місцевого самоврядування, і відповідає за підтримку місцевих груп, що беруть участь у плануванні відповідно до закону 2011. Звіти виявили позитивний досвід, але і нерівномірне використання повноважень у плануванні, проблеми інклюзивності та легітимності місцевих груп. В обох звітах підкреслюється, що місцева рада є визначальним чинником успішного планування мікрорайону.

Підтримка місцевої влади є основною змінною у швидкості та успіху планів мікрорайонів. Чотири основні області для посилення участі громади у плануванні включають інтегровану структуру ефективного місцевого управління, відповідні ресурси та повноваження, доступні громадам, міцніші делеговані відносини, розвиток потенціалу громади [24].

Обговорювальна місцева демократія, заснована на участі, може розкривати креативність, єдність громади, а також використовувати навички та інструменти для громадян, щоб реалізувати зміни у своїй місцевості.

Плани сусідства дають громадам можливість виробити спільне бачення свого району та сформувавши розвиток місцевості. План мікрорайону є частиною плану розвитку і стоїть поруч із місцевим планом, підготовленим місцевим органом планування та Лондонським планом, підготовленим мером.

РОЗДІЛ 3. ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ КИЄВА З ВИКОРИСТАННЯМ ДОСВІДУ МІСТ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

3.1. Партисипація у стратегуванні розвитку громади.

Партисипація в громадах під час війни

Стратегічне планування – це створення спільного бачення майбутнього й системного шляху до управління змінами, що стає можливим лише в разі досягнення консенсусу в усій громаді [25]. Необхідно не лише враховувати інтереси різних груп зацікавлених осіб, а і узгоджувати їх. В стратегії будується єдине бачення щодо перспектив розвитку об'єднаної територіальної громади, вона має містити план дій, що дає чітке уявлення, що громада має досягти у майбутньому. Розробка стратегічних документів в середньому триває від 9 до 12 місяців, і кожна стратегія визначає напрям розвитку громади щонайменше на 5 років. Тип стратегії обирається з огляду на потреби місцевої громади, це може бути економічний розвиток, підвищення конкурентоспроможності, зростання окремих сфер тощо. Працюючи над стратегіями розвитку громад, застосовують експертно-громадський підхід. У кожній громаді створюють робочі групи, до яких залучають представників влади, бізнесу, громади, водночас методологічну підтримку всього процесу здійснюють експерти [25]. Отже процес стратегічного планування започатковує взаємодію та комунікацію між місцевою владою, підприємцями, громадськими організаціями, що сприяє об'єднанню громади.

Далі хочу більш детально зупинитись на участі громадськості у процесах відбудови та відновлення міст, бо це питання є дуже актуальним зараз в Україні. Важливою є не тільки відбудова, але і подальший розвиток території, розвиток громад. У цьому питанні необхідно залучення жителів до обговорення проблем та визначення пріоритетів відновлення і розвитку.

Залучення мешканців до процесу відбудови міст сприятиме збереженню та зміцненню їхньої ідентичності, культурних та історичних цінностей, розвитку місцевого самоврядування. Залучення громадськості сприяє формуванню співпраці та взаємодопомоги у суспільстві, жителі цього міста, як ніхто інший, зацікавлені у відновленні території, мають свої унікальні ідеї та думки щодо покращення умов проживання. Інформування населення є одним із важливих етапів залучення, що може сприяти побудові довіри між владою та громадськістю.

В наш час роль громадськості в Україні зростає. У зв'язку з намірами вступити у Євросоюз українські територіальні громади мають наблизити практики участі громадськості до рівня європейських, тобто посилити роль громадськості у формуванні владних рішень [4]. Також рушієм процесу партисипації є впровадження інновацій у практики місцевого самоврядування, які підвищують прозорість діяльності місцевої влади та роль громадськості в управлінні громадою.

За ініціатииви Міністерства цифрової трансформації України були удосконалені та розроблені сайти місцевих громад та підключені до платформи e-DEM – першої української платформи, що об'єднує інструменти електронної демократії, такі як «Громадський бюджет», «Місцеві петиції», «Відкрита громада», «Консультації з громадськістю» [4]. Станом на 15 грудня 2023 року до платформи приєдналося більше третини територіальних громад України [4].

З початку повномасштабного вторгнення громади зіштовхнулися з низкою викликів та перешкод для власного розвитку, а саме з необхідністю економії ресурсів, економічної переорієнтації, зростаючими потребами у соціальній інфраструктурі, житлі, соціальному захисті, робочих місцях, зростанням бідності, проблемами з поповненням бюджетів тощо. Але навіть в умовах повномасштабної війни громади продовжують втілювати реформу

децентралізації, це вимагає розробки нових партисипативних методів і підходів. В українських громадах виникають нові практики успішної участі у розвитку громади, волонтерства та активного залучення населення. За підтримки програми «U-LEAD» розпочали проєкт «Не залишити нікого осторонь», який присвячений громадській участі для планування відновлення громад [26]. Війна є великим викликом для всіх нас, але вже зараз починаються процеси відбудови та відновлення. Один із центральних моментів є залучення громадян та інших стейкхолдерів, зокрема бізнесу. Також активно залучають ВПО.

Громадам варто відповідально підійти до планування майбутнього розвитку. Перше, що треба зробити, це залучити до процесу планування усіх стейкхолдерів, в першу чергу населення громади. Це фундамент та підтримка в процесі реалізації плану, необхідно проводити публічні громадські обговорення, соціологічні опитування, створити фокус-групи. Можливо, необхідно створити спеціальні комунальні організації: агенції місцевого розвитку громади, агенції розвитку міста, агентства з розвитку бізнесу, інститути міста. Вони допомагатимуть вести діалог між владою, бізнесом та мешканцями [27]. Координація та співробітництво з органами державної влади, неурядовим сектором, міжмуніципальне, міжрегіональне та міжнародне співробітництво, взаємодія з донорськими організаціями підвищать ефективність процесу планування.

Під час відновлення громад необхідно керуватися принципом "build back better", принцип стосується відбудови країни, але щоб відбудувати краще, ніж було. Це питання зараз є дуже актуальним через значні руйнування в нашій країні. Не менш важливим питанням у відновленні та плануванні розвитку є інклюзивність. Треба залучати також і вразливі верстви населення і враховувати їх потреби, треба створювати громади, комфортні та доступні для всіх.

3.2. Використання європейського досвіду партисипативного управління в стратегічному плануванні розвитку територіальних громад

Зараз в багатьох містах України, та Київ не є винятком, жителі міст не повністю залучені у процес планування. На жаль, дуже часто в Києві обговорення щодо розвитку та використання публічного простору вирішуються на користь конкретних бізнес-інтересів з мінімальним, або взагалі відсутнім, залученням жителів міста, що негативно впливає на розвиток міста та якість життя населення. Дуже важливим є те, щоб громада могла вплинути на процеси саме на міському рівні, що яскраво видно на європейських прикладах.

Великою проблемою залучення громадян у процеси планування, на мою думку, є саме недовіра міським органам влади. Тому необхідним є створення взаємодії між владою та населенням. І дуже часто участь зацікавлених сторін вже ніяк не може змінити чи взагалі якось вплинути на розвиток міста. Пріоритетом розвитку міста має бути врахування потреб мешканців для комфортного, доступного та кращого життя. Громадські інтереси мають виходити на перший план, бо участь населення – це невід’ємна складова демократії. Залучення мешканців - це велика можливість створення кращого майбутнього для міста та для країни в цілому.

Але більш ефективним може бути залучення населення на рівні району чи мікрорайону, прикладом може бути планування мікрорайонів у Великій Британії, бо місцеві жителі, як ніхто інший, знають про свої потреби, розуміють які зміни необхідні на цій території, тому їх думки та ідеї мають бути почуті, та взагалі мають бути створені умови для висловлення думок населення, повинна буди взаємодія та довіра. Але необхідна активна участь громадськості під час всього процесу, не тільки на

конкретних етапах. На жаль, дуже часто виділяється недостатньо ресурсів для залучення громадян, та цьому взагалі не приділяється достатньо уваги. Також процес ухвалення рішень на міському рівні має бути прозорим.

Зараз чітко прослідковується тенденція розвитку українського суспільства, воно стає свідомим, більш активно хоче приймати участь у розвитку території, в процесах прийняття рішень. Я вважаю, що Київ дійсно готовий для більшого залучення громадськості, в цьому може допомогти європейський досвід, необхідно використання нових інноваційних методів залучення та інструментів, що змінить майбутнє міста на краще.

Європейська практика стратегічного планування свідчить про активне залучення громадськості до участі в розробці та реалізації стратегічних документів розвитку територіальних громад [28]. Співпраця з населенням відбувається на всіх етапах стратегічного планування від розробки стратегії до її реалізації та контролю за виконанням цілей. В європейських країнах використовують різноманітні методи організації взаємодії місцевої влади з громадою, більшість яких передбачають використання сучасних інформаційних технологій та комунікації через офіційні сайти громад [28].

В Україні спостерігається позитивна тенденція залучення громадян до прийняття рішень місцевих органів влади. Результати реформи децентралізації сформували сучасне бачення закономірностей розвитку об'єднаних територіальних громад та усвідомлення партисипативних підходів до організації стратегічного планування на місцевому рівні [28].

Головною метою стратегії розвитку територіальної громади є покращення умов та рівня життя населення, що досягається за умов залучення жителів до процесу її розробки. Отже, для подальшого впровадження в громадах партисипативної моделі стратегічного планування участь населення повинна охоплювати всі етапи розробки, реалізації та контролю за виконанням стратегії розвитку громади. Також

партисипація сприятиме підвищенню рівня відповідальності органів місцевого самоврядування і забезпечить формування спроможних громад та сприятиме підвищенню якості життя населення..

У дипломній роботі було досліджено процеси партисипації у плануванні міста Києва, а саме публічні консультації під час планування громадських просторів у місті (*рис. В.1*). В основі положення закладений механізм проведення публічних консультацій: аналіз зацікавлених сторін, аналіз потреб за соціологічним методом, моделювання сценаріїв розвитку простору, візуалізації даних [34]. За новим положенням, громада зможе ініціювати проведення консультацій, брати участь в першому етапі створення та реконструкції простору, бути залученою до складу робочої групи, організовувати публічні заходи із залученням модераторів. Дія положення поширюється на пішохідні зони, парки, рекреаційні зони, сади, сквери, спортивні та дитячі майданчики, площі, бульвари, набережні, території, прилеглі до пам'яток культурної та історичної спадщини. Це актуальне та прогресивне рішення для створення якісних публічних просторів, що враховують інтереси та потреби киян.

Я приймала участь в ХХ школі-семінарі «Проблем розвитку регіонів України», що була організована Товариством дослідників України, в рамках якої дискутували на тему партисипації, чи взагалі є місце громадській участі у плануванні міського розвитку (*рис.В.2, рис. В.3*). Під час дискусії обговорювали процеси становлення партисипативного планування міського розвитку в Україні, його основні викликів та тенденцій. Це дуже важливе питання сьогодення, бо залучення громадськості стало однією з важливих ознак перетворення міських просторів.

Окремо зазначу слова головних спікерів, які повністю відображають проблематику дискусії. «Партисипація — це не тільки про міський активізм. Це про співробітництво, це про взаємодію, це про колаборацію, це про

діалог: діалог трьох сторін: місцевої влади, діалог бізнесу і діалог громади», - говорить Костянтин Мезенцев, урбаніст, професор географічного факультету КНУ імені Тараса Шевченка [35].

«Незважаючи на підвищення рівня залучення громадськості до планування міського простору, конкретні інструменти її забезпечення зазнають критики від різних стейкхолдерів і однозначно потребують удосконалення, — говорить Павло Остапенко, голова Товариства дослідників України. — Хочеться порадити небайдужим громадянам, активістам у цих умовах опанувати та використовувати максимальний спектр таких інструментів. Зокрема, широке використання усіх планувальних документів з розвитку міської території, активна участь в партисипативному бюджетуванні, громадських слуханнях, застосування петицій, запитів на інформацію — з одного боку, вестиме до удосконалення цих інструментів, з іншого — підвищує ефективність громадської дії» [35].

Існує також і потреба зробити процес планування більш інклюзивним шляхом розширення повноважень більшої кількості людей брати більшу участь у впливі на рішення щодо планування місцевих громад. Тобто, спираючись на європейський досвід у плануванні інклюзивного міста зі сталим розвитком, у процес планування якого залучені різні групи населення, в Києві необхідно використовувати цифрові технології, щоб допомогти людям брати участь у консультаціях, такі як ГІС, інтернет-картографічні технології, спеціальні веб-сайти, форуми онлайн-обговорень, под-касти та соціальні мережі, можливо створення організації на прикладі британської Hello Lamp Post, що зробила унікальний канал зв'язку для будь-якого суспільного простору. Цифрова взаємодія робить участь громадськості більш простішою, швидкою та економічною.

3.3. Планування розвитку Києва з використанням досвіду Лондона

Під час написання роботи я досліджувала місто Київ та як відбувається залучення громадськості у плануванні міста та прийнятті рішень щодо міського розвитку. Перше, що хочу зазначити, в стратегії розвитку міста Києва до 2025 року, ключовою умовою її імплементації є залучення громадян до процесів формування, реалізації та контролю міської політики. Також в стратегії зазначено, що необхідно залучення громадськості та взаємодія з волонтерськими та благодійними організаціями з питань організації публічного простору.

Необхідний розвиток інноваційних форм участі для населення, а саме відкрите урядування та електронна демократія. В стратегії прописані такі заходи для реалізації цього завдання: реалізація проєкту «Бюджет участі» з метою залучення жителів до прийняття рішень, поліпшення діалогу між місцевою владою та громадськістю шляхом співпраці в рамках процесу формування бюджету; стимулювання розвитку громадських ініціатив та проєктів шляхом створення біржі проєктів Київ Смарт Сіті; впровадження платформи електронної демократії: е-петиції, е-громадські слухання, публічні дискусії, е-сервіси; створення мобільних додатків для участі в голосуванні, подання петицій; впровадження інструментів масових опитувань (у тому числі в електронній формі) при прийнятті владою рішень, що становлять суспільний інтерес [29].

Необхідним завданням, та одним з головних, на мою думку, є налагодження комунікації «влада-громадськість» через створення та впровадження Комунікативної стратегії Києва, створення Центру публічної комунікації з метою координації та контролю за проведенням громадських консультацій, розширення співпраці місцевих органів влади з неурядовими організаціями та ефективної реалізації міжвідомчих проєктів, розвиток єдиного веб-порталу Києва для інформування мешканців та забезпечення

зворотного зв'язку із органами влади у столиці, створення в межах єдиного веб-порталу Києва інтерактивного сайту для відстеження стану реалізації Стратегії та досягнення її індикаторів Розвиток проекту інформування киян через СМС-повідомлення та електронну пошту [29].

Київ на прикладі столиці Великої Британії може більше залучати громадськість у процес планування, а саме проводити публічні консультації та зустрічі громади щодо майбутнього розвитку міста та конкретних районів, щоб жителі могли висловити свої думки та ідеї щодо розвитку території та бути почутими, іншим прикладом залучення населення є формування робочих груп з участю громади: мешканці, представники місцевих владних органів, представники бізнесу задля комунікації та спільного обговорення ключових аспектів планування розвитку території. Необхідним в наш час є і використання інформаційних технологій для залучення громади та більшої доступності для участі у плануванні місцевого розвитку.

На мою думку, в Києві також можна було б більше уваги приділити плануванню мікрорайону, як це робить Лондон: проведення зустрічей, опитувань та фокус-груп з мешканцями мікрорайону для збору їх поглядів та пропозицій щодо покращення інфраструктури, обслуговування та інших аспектів розвитку; формування групи з представників мешканців, місцевої влади, архітекторів та інших зацікавлених сторін для спільної розробки планів розвитку мікрорайону; проведення відкритих форумів та публічних слухань, де мешканці мікрорайону можуть висловлювати свої ідеї та побажання стосовно майбутнього розвитку своєї території; створення онлайн-платформ для сприяння діалогу між мешканцями, експертами та владою; підтримка ініціатив громадських організацій.

Основна різниця між Лондоном і Києвом у залученні громадськості пов'язана з різними культурними, історичними та політичними контекстами

обох міст. Основною відмінністю є саме ступінь розвиненості громадянського суспільства. Другою відмінністю є те, що в Лондоні більше можливостей для громадськості отримати інформацію щодо міського розвитку через розвинутіші медіа та інформаційні платформи порівняно з Києвом. У Лондоні також більш розвинені процеси консультацій та участі громадськості у прийнятті рішень. Рівень довіри до місцевої влади та її здатність враховувати думку громадськості також може впливати на активність участі громадськості. У Києві цей аспект є менш вираженим у порівнянні з Лондоном.

Основні недоліки Києва у залученні громадськості можуть включати обмежений доступ до інформації про міський розвиток, недостатню розвиненість механізмів громадського консультування та обмежену активність місцевих громадських організацій. Важливо постійно працювати над вдосконаленням цих аспектів для забезпечення більш широкої участі громадськості у плануванні та розвитку міста.

У Києві є відчуття відсутності прозорості та відкритості у процесах прийняття рішень з планування розвитку міста, це може призвести до відчуття недовіри та відсутності бажання громадськості активно брати участь у цих процесах.

Громадські організації та активісти у Києві можуть стикатися з обмеженим доступом до необхідних ресурсів та інформації для ефективної участі у плануванні міського розвитку. Також у нашій столиці доволі низький рівень зацікавленості мешканців у питаннях міського планування та розвитку через різні соціальні, економічні та політичні фактори.

У Лондоні - більша залученість представників різних соціальних, етнічних та культурних груп у плануванні, що сприяє різноманітності та представленості інтересів.

Отже, основними проблемами залучення громадськості в Києві є те, що залучення відбувається надто пізно, можливості участі дуже обмежені та не є інклюзивними, а також не завжди ефективні.

Прикладом може бути стратегія Києва 2035. З травня 2021 року, всі бажаючі мали можливість заповнити онлайн-форму щодо реалізації 4 стратегічних цілей, які пропонує адміністрація, а саме висловити свої ідеї та думки а також був дводенний Public talk і вісім експертних груп, де обговорювалися пріоритети, цілі та завдання різних сфер життя міста. Але це все вже проводилось після визначення стратегічних цілей, що взагалі позбавляє населення можливості впливати на те, якими будуть цілі розвитку міста, залучення населення необхідно з самих перших кроків розробки стратегія та на всіх подальших етапах.

Населення може лише залишити свої пропозиції, без можливості обговорити чи подискутувати, що також є великою проблемою, яка обмежує взагалі потенціал громадської участі.

Іноді низька залученість населення виправдовується неосвіченістю у конкретній сфері, непрофесіоналізмом, недостатньою обізнаністю в деяких питаннях. Але це величезна помилка, участь громади є дуже важливою, необхідно просто задавати питання по різному, тобто адаптувати ці питання під жителів громади. Без так званого публічного діалогу різні групи населення не зможуть обговорити проблеми, інтереси та потреби суспільства, розвиток міста. Тому треба створювати умови для такої дискусії.

Не менш важливим питанням є інклюзивність, і дуже часто можливості участі не інклюзивні. Наприклад, подати ідеї можна лише онлайн. Що обмежує участь людей, які не мають доступу до інтернету чи мають недостатній рівень комп'ютерної грамотності. Не треба обмежувати громадську участь лише онлайн-інструментами, бо необхідно залучення

різних соціальних груп населення та думки кожного мають бути висловлені та почуті.

Дуже цікавим прикладом Концепція інтегрованого розвитку Подільського району, крім онлайн-форм і презентацій, відбулося три раунди громадських обговорень, взяти участь у яких могли всі охочі. Під час кожного раунду проходило по три заходи у трьох різних частинах району, в різний час і різні дні, щоб людям було простіше знайти можливість долучитися. Перший раунд був присвячений збору проблем, другий — напрацюванню візій, третій — обговоренню запропонованих експертними командами рішень [30].

Досвід різних європейських країн демонструє що неможливо досягти демократичного розвитку та високої якості життя населення, без участі саме жителів цієї території, необхідною є тісна взаємодія влади та громадян.

Інноваційні інструменти громадської участі допоможуть зменшити віддаленість молоді від політичних та суспільних процесів, підвищити участь у процесах планування розвитку. Також доволі важливим питанням є створення та реконструкція громадських просторів, тут важливим є залучення місцевих жителів, врахування їх інтересів та побажань. Тому потрібно проведення якісних консультації щодо планування дизайну громадського простору.

2017 року Аналітичний центр CEDOS в рамках проекту Ради Європи «Сприяння участі громадян у демократичному процесі прийняття рішень в Україні», який здійснюється Офісом Ради Європи в Україні, провів дослідження механізмів залучення громадян до процесу прийняття рішень органами міської влади Києва [31]. Попри різноманіття механізмів залучення мешканців до міського управління, є високий рівень недовіри та апатії містян у питанні громадської участі [31]. У рамках дослідження було проведено аналіз основних механізмів громадського залучення на основі

огляду нормативно-правових документів, що регулюють впровадження механізмів залучення жителів, якісного соціологічного дослідження оцінок наявних практик використання методів громадського залучення представниками громадянського суспільства, органів міської влади та експертами, їхньої мотивації використання цих методів та потреб змін, із якими вони стикаються у своїй діяльності [31].

Залучення - основа публічності та прозорості прийняття рішень, що посилює легітимність і забезпечує сталість, це важлива складова мотивації населення до участі у житті громади та посилення локальних ідентичностей [32]. У результаті залучення органи влади краще розуміють потреби громади (*рис. В.4*).

У посібнику «Як залучати мешкан_ок до прийняття рішень у громадах» розглядається приклад Концепції оновлення «Бродвею» в Києві, творчі методи залучення до планування публічного простору. Бульвар знаходиться на Мінському масиві в Оболонському районі. Це зелений простір, де проводять вільний час жителі району, особливо популярний простір серед дітей, тут розташований дитячий майданчик, поруч є школа та дитячий садочок, а також невеликий продуктовий ринок. Бульвар — дуже важлива пішохідна артерія району, але стан покриття не відповідав вимогам зручного пересування, а також під час дощу бульвар підтоплюється водою.

У 2020 році жителі району звернулися з запитом реконструкції до депутата Верховної Ради, народний депутат у співпраці з КО «Київзеленбуд» прийняли рішення про реконструкцію бульвару коштом депутатської субвенції у 2021 році [32] (*рис. В.5*).

Метою команди проекту було розробити концепцію реконструкції публічного простору районного значення, щоб бульвар був зручним, цікавим, безбар'єрним [32]. Також метою було забезпечити

демократичність і відкритість процесу розробки концепції та реконструкції простору.

Більш детально зупинюсь саме на інструментах залучення. Комунікація в рамках проекту мала на меті інформування, запрошення на події та презентацію результатів залучення. Команда інформувала про проект і запрошувала на події через різні канали комунікації з метою широкого залучення: в локальних спільнотах у соцмережах, спеціально створених для інформування про оновлення бульвару групах у соцмережах, на місцевому радіо, через оголошення та постери, розміщені у просторах мікрорайону, а також через локальні сусідські чати [32] (рис. В.6).

Команда проекту розробила айдентику для бульвару, щоб популяризувати проект серед молоді, а також підкреслити унікальність місця — попри те, що простір розташований у типовому мікрорайоні міста. В основі дизайну були використані декоративні й архітектурні елементи, притаманні мікрорайону: елементи автентичного дитячого майданчика та декор балконів будинків, які виходять на бульвар. Айдентику використовували у всіх комунікаціях, а також на наліпках, які отримали всі охочі [32]. Інструментами залучення також були анкетування та мапування бульвару. Команда проекту провела опитування серед відвідувачів бульвару, опитування можна було пройти онлайн і наживо, загалом взяли участь 168 осіб. Також команда проекту спілкувалася з відвідувачами бульвару про те, що їм подобається та не подобається у цьому просторі, збирала історії, пов'язані з бульваром. Усі думки позначали на великій мапі мікрорайону за допомогою спеціально розроблених стікерів. Найважливіше те, що всі думки отримали просторову прив'язку [32] (рис. В.7).

Команда організувала планувальний воркшоп для формування візії майбутнього бульвару, всі охочі могли взяти у ньому участь (рис. В.8). Напрацювання воркшопу разом із результатами дослідження лягли в

основу концепції трансформації бульвару. Обговорення пропозицій до концепції відбулися під час публічної презентації. Збір пропозицій та рекомендацій відбувався у форматі «Світового кафе» [32].

Практики залучення створюють умови для підвищення рівня довіри між органами влади і мешканцями, подолання можливих конфліктних ситуацій та розподілу відповідальності за те, як розвивається громада. Але ідеальна модель залучення є недосяжною і в партисипативних практиках є низка обмежень і проблем. Ці виклики тільки загострюються в умовах війни, тому реалізація партисипативних проєктів у громадах під час війни потребує надзвичайної чутливості й уважності в дотриманні ключових принципів залучення та створення максимальних умов для комфортної, інклюзивної участі населення, залучення максимальної кількості груп інтересів, з особливою увагою до більш вразливих. Кожна зацікавлена людина має право бути залученою. Не повинно бути жодних обмежень за місцем народження чи проживання, належністю до певної територіальної спільноти, а також віком, гендером чи іншими ознаками.

Для ефективного та якісного залучення треба поєднувати різні інструменти: опитування, консультації, фокус-групові дискусії, інтерв'ю, які можна використовувати як в офлайн, так і в онлайн-форматі. Також органи місцевого самоврядування можуть використовувати неформальні способи для інформування й залучення, а саме культурні події [33].

ВИСНОВКИ

В наш час дуже актуальним постає питання залучення громадськості до процесів розробки та прийняття рішень на різних рівнях, що є одним із важливих принципів демократії та взагалі розвитку країни і суспільства. Необхідною умовою є довіра та взаємодія між місцевими органами влади та громадськістю, це впливає на підвищення прозорості у процесі ухвалення рішень, розвитку території, збільшенню відповідальності у процесах планування.

В Україні недостатньо приділяється увага партисипації у стратегуванні розвитку на різних рівнях. Важливим для нас є врахування досвіду інших країн, які досягли значних результатів у процесах залучення населення. Прикладом для України є Велика Британія, а саме Лондон, який активно працює над партисипацією у процесах планування та розвитку міста.

В Україні є передумови для залучення населення до вирішення різних проблем на місцевому рівні, але у нас дуже низька активність громадян, причиною чого є недостатнє розуміння залучення в процеси соціально-економічного розвитку, недостатня свідомість населення, що вони можуть стати ініціаторами змін на цій території та у суспільстві, влада та громада не готові до активної співпраці з метою вирішення місцевих проблем, також проблемою є недостатність знань і навичок, відсутня мотивація для пошуку можливостей розвитку громади спільними зусиллями.

Отже, важливим напрямком для подальших досліджень є вивчення світового досвіду з питань участі та залучення населення до стратегування розвитку громади на місцевому рівні.

Дуже важливим зараз є створення умов для залучення населення, використання нових інноваційних методів на прикладі європейських країн.

Стратегічне планування міста передбачає покращення рівня добробуту населення та підвищення темпів його розвитку, сприяє подоланню фрагментарності та диспропорційності економічного, соціального і екологічного розвитку територій, а також посиленню довіри в системі відносин «влада — бізнес — громадянське суспільство». Щоб місцевий розвиток відповідав потребам населення, на всіх етапах стратегічного планування необхідна конструктивна участь представників громадянського суспільства.

Для кращого, більш ефективного планування міст необхідно знайомити осіб, які приймають рішення, із повсякденним життєвим досвідом людей та їхніми уподобаннями щодо місцевості, дозволити громадам висловити свої унікальні точки зору, пропозиції на майбутнє, усунути дисбаланс сил між розробниками та спільнотою, переконатись, що громадськість добре поінформована, забезпечити навчальний простір для громадськості. Місцеву взаємодію слід розглядати як спосіб використання «мудрості громади», місцеві жителі можуть бути далекоглядними, конструктивними та інноваційними, їх думки та ідеї можуть покращити розвиток міста. В наш час актуальним є використання онлайн-інструментів в контексті громадської участі.

У Києва є значні переваги для стабільного та збалансованого розвитку, а саме висока концентрація науково-дослідного персоналу, високий рівень кваліфікації спеціалістів, Київ – це соціально-економічний, політичний та освітньо-науковий центр країни. Велика Британія успішно працює над створенням інклюзивних, доступних та «розумних» міст, над активним залученням населення у планування сталого розвитку міста. У стратегуванні розвитку українських міст необхідно звертати увагу на досвід інших європейських країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Партисипація у стратегуванні розвитку громади: посібник, 2021.
URL: <http://sg.vn.ua/wp-content/uploads/2022/02/UA-UNDP-participation-in-strategic-planning-web.pdf> (дата звернення 15.02.2024).
2. Розробка стратегій розвитку міст в Україні: інструкція та огляд практик: кейс-стаді, 2019. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/530/PLEDDG_strategi_c_planning.pdf (дата звернення 15.02.2024).
3. Ільченко Н.В. Концепція участі та методи залучення населення до розвитку територіальної громади. *Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток»*. 2010. Вип. 7. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=156> (дата звернення: 25.02.2024).
4. Партисипація як фундамент демократичного суспільства: вебінар, 2023: електронний ресурс. URL: <https://osbb-ok.org.ua/posts/partisipaciya-yak-fundament-demokraticnogo-suspilstva> (дата звернення: 29.02.2024).
5. Мішина Н. Муніципальне управління в столиці Великобританії – Лондоні. *Юридичний вісник*. 2015. С. 260-261. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v3_2015/2015_3.pdf#page=260 (дата звернення: 29.02.2024).
6. The London plan. The spatial development strategy for Greater London, 2021: електронний ресурс. URL: https://www.london.gov.uk/sites/default/files/the_london_plan_2021.pdf (дата звернення: 01.03.2024).
7. Local Plans and general conformity with the London Plan. London.gov.uk : веб-сайт. URL: <https://www.london.gov.uk/programmes-strategies/planning/implementing-london-plan/local-plans-and-general-conformity-london-plan> (дата звернення: 01.03.2024).

8. Woolwich regeneration. Borough of Greenwich : веб-сайт. URL: https://www.royalgreenwich.gov.uk/info/200200/regeneration/142/woolwich_regeneration (дата звернення: 01.03.2024).
9. Woolwich Works : веб-сайт. URL: <https://www.woolwich.works/about-us> (дата звернення: 01.03.2024).
10. Woolwich Exchange : веб-сайт. URL: <https://www.woolwichexchange.co.uk/our-proposals/> (дата звернення: 01.03.2024).
11. New vision for Woolwich. LDA Design : веб-сайт. URL <https://www.lda-design.co.uk/kindling/news/new-vision-for-woolwich/> (дата звернення: 01.03.2024).
12. The Importance of Public Participation in Urban Planning. Hello Lamp Post : веб-сайт. URL: <https://www.hlp.city/the-importance-of-public-participation-in-urban-planning/> (дата звернення: 03.03.2024).
13. Talk London : веб-сайт. URL: <https://www.london.gov.uk/talk-london/about-us> (дата звернення: 05.03.2024).
14. Public participation in planning in the UK. UK Collaborative centre for housing evidence, 2022 : веб-сайт. URL: https://housingevidence.ac.uk/wp-content/uploads/2022/04/220406-Public-participation-in-planning-in-the-UK_v3.pdf (дата звернення: 05.03.2024).
15. Planning for London Programme. London.gov.uk : веб-сайт. URL: <https://www.london.gov.uk/programmes-strategies/planning/planning-london-programme> (дата звернення: 05.03.2024).
16. Digital Planning. London.gov.uk : веб-сайт. URL: <https://www.london.gov.uk/programmes-strategies/planning/digital-planning-0> (дата звернення: 05.03.2024).

17. Planning London DataMap. London.gov.uk : веб-сайт. URL: <https://www.london.gov.uk/programmes-strategies/planning/digital-planning-0/planning-london-datamap> (дата звернення: 07.03.2024).
18. Planning DataMap. London.gov.uk : веб-сайт. URL: <https://apps.london.gov.uk/planning/> (дата звернення: 07.03.2024).
19. Children and young people plan 2022 - 25 : електронний ресурс. URL: <https://www.cityoflondon.gov.uk/assets/Services-DCCS/children-young-peoples-plan-2022-25.pdf> (дата звернення: 07.03.2024).
20. London's Neighbourhood Planning Map. Neighbourhood Planners. London: веб-сайт. URL: <https://www.neighbourhoodplanners.london/map> (дата звернення: 07.03.2024).
21. London Borough Local Plan consultations. London.gov.uk : веб-сайт. URL: <https://www.london.gov.uk/programmes-strategies/planning/who-we-work/local-plan-responses-within-and-outside-london> (дата звернення: 10.03.2024).
22. Strengthening public participation in London's planning system. Centre for London : веб-сайт. URL: <https://centreforlondon.org/reader/developing-trust/public-participation-planning/#context> (дата звернення: 10.03.2024).
23. Neighbourhood Planning : веб-сайт. URL: <https://neighbourhoodplanning.org/> (дата звернення: 15.03.2024).
24. London governance and the politics of neighbourhood planning : a case for investigation. University of Westminster, 2020. URL: <https://westminsterresearch.westminster.ac.uk/item/qxz5q/london-governance-and-the-politics-of-neighbourhood-planning-a-case-for-investigation> (дата звернення: 15.03.2024).
25. Сидоренко Є. В. Стратегічне планування як дорожня карта для процвітання громади: електронний ресурс. URL:

- http://repository.lnup.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/89/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8_%D0%9A%D0%B0%D1%84_%D0%9F%D0%A2%D0%91_2022.pdf#page=277 (дата звернення: 30.03.2024).
26. Не залишити нікого осторонь: партисипація у громадах під час війни. Cedos : веб-сайт. URL: <https://cedos.org.ua/events/ne-zalyshyty-nikogo-ostoron-partysypacziya-u-gromadah-pid-chas-vijny/> (дата звернення: 05.04.2024).
27. 5 практичних порад, як громадам ефективно спланувати відновлення. Економічна правда : веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/12/7/707435/> (дата звернення: 10.04.2024).
28. Довженко В.А., Войтенко А.Б., Плотнікова М.Ф. Використання європейського досвіду партисипативного управління в стратегічному плануванні розвитку територіальних громад. *Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток»*. 2020. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/11209/1/DUUR_2020_12.pdf (дата звернення: 15.04.2024).
29. Стратегія розвитку міста Києва до 2025 року : електронний ресурс. URL : <https://dei.kyivcity.gov.ua/files/2017/7/28/Strategy2025new.pdf> (дата звернення: 15.04.2024).
30. Участь громади у створенні нової Стратегії Києва 2035. Хмарочос : веб-сайт. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2021/08/06/uchast-gromady-u-stvorenni-novoyi-strategiyi-kyyeva-2035-shho-ne-tak/> (дата звернення: 28.04.2024).
31. Механізми участі громадян у процесі прийняття рішень органами міської влади у Києві. Cedos : веб-сайт. URL: <https://cedos.org.ua/researches/mekhanizmy-uchasti-hromadian-u->

- [protsezi-pryiniattia-rishen-u-kyievi-rezultaty-doslidzhennia/](https://cedos.org.ua/researches/protsezi-pryiniattia-rishen-u-kyievi-rezultaty-doslidzhennia/) (дата звернення: 28.04.2024).
32. Посібник «Як залучати мешкан_ок до прийняття рішень у громадах: огляд прикладів». Cedos : веб-сайт. URL: https://cedos.org.ua/researches/posibnyk-yak-zaluchaty-meshkan_ok-do-pryjnyattya-rishen-u-gromadah-oglyad-prykladiv/ (дата звернення: 01.05.2024).
33. Прийняття рішень за участі мешкан_ок: звіт про роботу Cedos у 10 громадах. Cedos : веб-сайт. URL: https://cedos.org.ua/researches/pryjnyattya-rishen-za-uchasti-meshkan_ok-zvit-pro-robotu-cedos-u-10-gromadah/ (дата звернення: 01.05.2024).
34. Про затвердження положення про публічні консультації під час планування громадських просторів і місті Києві. Київська міська рада. офіційний веб-сайт. URL: [https://kmr.gov.ua/uk/content/pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-publichni-konsultaciyi-pid-chas-planuvannya-gromadskyh](https://kmr.gov.ua/uk/content/pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-publichni-konsultaciyi-pid-chas-planuvannya-gromadskyh-prostoriv-i-misti-kyievi) (дата звернення: 01.05.2024).
35. Проблеми партисипації: як громадськості активніше долучатися до планування міського розвитку. Громадський простір. 2021. веб-сайт. URL: <https://www.prostir.ua/?focus=problemy-partyssypatsiji-yak-hromadskosti-aktyvnishe-doluchatysya-do-planuvannya-miskoho-rozvytku> (дата звернення: 01.05.2024).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Рис. А.1. «Драбина участі» Шеррі Арнштайн (<http://sg.vn.ua/wp-content/uploads/2022/02/UA-UNDP-participation-in-strategic-planning-web.pdf>)

Рис. А.2. Чотири рівні участі, запропоновані Радою Європи (<http://sg.vn.ua/wp-content/uploads/2022/02/UA-UNDP-participation-in-strategic-planning-web.pdf>)

Рис. А.3. Партисипативна модель стратегування (<http://sg.vn.ua/wp-content/uploads/2022/02/UA-UNDP-participation-in-strategic-planning-web.pdf>)

Рис. Б.1. Карта адміністративних районів Києва (<https://dom.ria.com/uk/prodazha-kvartir/kyiv-rayons/>)

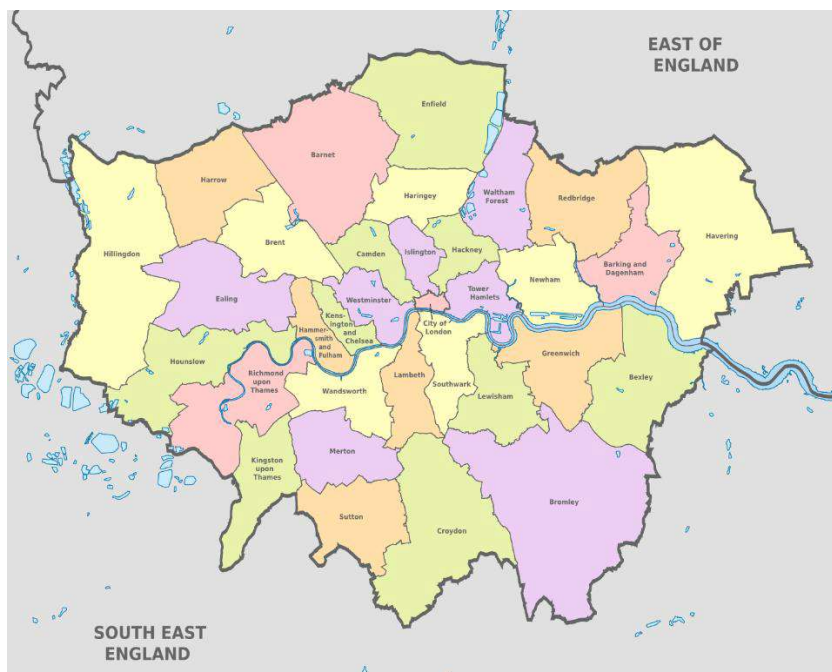

Рис. Б.2. Карта адміністративних районів Лондона (<https://londonmap360.com/london-boroughs-map>)

Рис. Б.5. Проект Lea Bridge Area Framework (https://ehq-production-europe.s3.eu-west-1.amazonaws.com/bbc388f5fc8a092118de7b8bc91cda31d7bcc005/original/1657703722/0e68ba80774be26f7a090e18ce356fdc_1A_LBAF_MAIN_REPORT-JULY22.pdf?X-Amz-Algorithm=AWS4-HMAC-SHA256&X-Amz-Credential=AKIA4KKNQAKICO37GBEP%2F20240517%2Ffeu-west-1%2Fs3%2Faws4_request&X-Amz-Date=20240517T210246Z&X-Amz-Expires=300&X-Amz-SignedHeaders=host&X-Amz-Signature=b996aab8814e43b78c5b669a16733a7cb25519d86a49d4961271369c07eda85e)

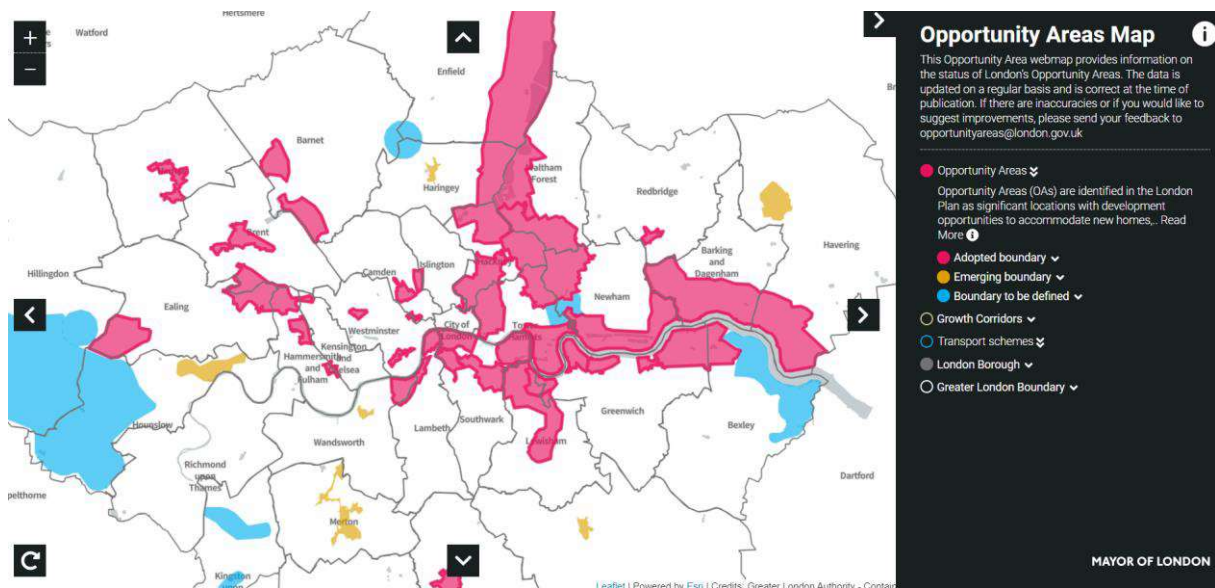

Рис. Б.6. Карта «Районів можливостей» Лондона (<https://apps.london.gov.uk/opportunity-areas/>)

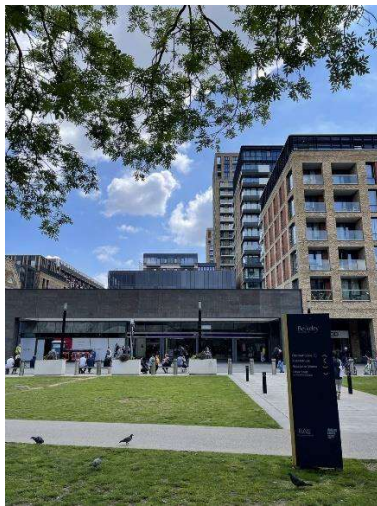

Рис. Б.7. Woolwich (фото зроблені автором)

Рис. Б.8. Powis Street today (<https://www.lda-design.co.uk/kindling/news/new-vision-for-woolwich/>)

Рис. Б.9. Powis Street – after (<https://www.lda-design.co.uk/kindling/news/new-vision-for-woolwich/>)

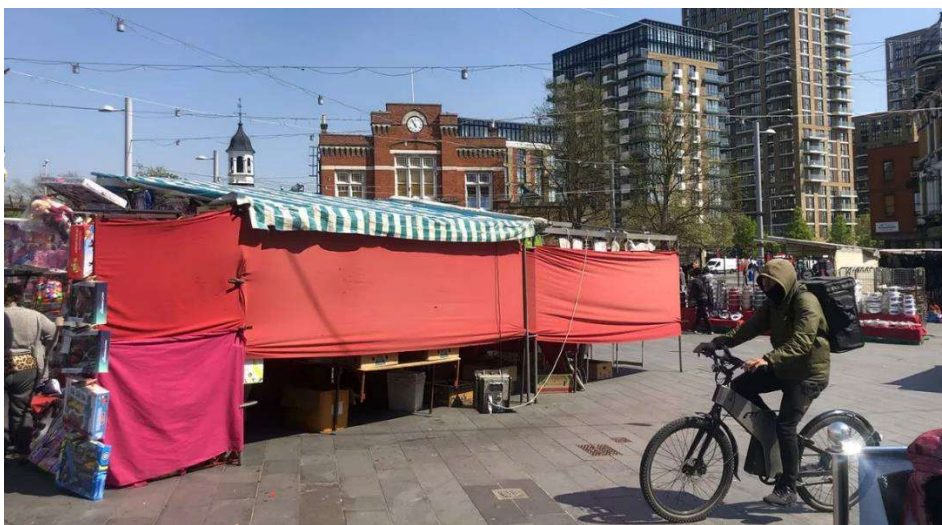

Рис. Б.10. Beresford Square today (<https://www.lda-design.co.uk/kindling/news/new-vision-for-woolwich/>)

Рис. Б.11. Beresford Square – after (<https://www.lda-design.co.uk/kinling/news/new-vision-for-woolwich/>)

Рис. Б.12. Громадські консультації організації Hello Lamp Post у Лондоні (<https://www.hlp.city/>)

Рис. Б.13. Залучення громадськості у планування міста організацією Hello Lamp Post у Великій Британії
(<https://www.hlp.city/>)

Рис. Б.14. Громадські консультації щодо якості життя та планування розвитку Лондона
(https://www.centreforlondon.org/wp-content/uploads/2021/03/Centre_for_London_Public_planning_manifesto_compressed.pdf)

Рис. Б.15. Громадські консультації щодо якості життя та планування розвитку Лондона (https://www.centreforlondon.org/wp-content/uploads/2021/03/Centre_for_London_Public_planning_manifesto_compressed.pdf)

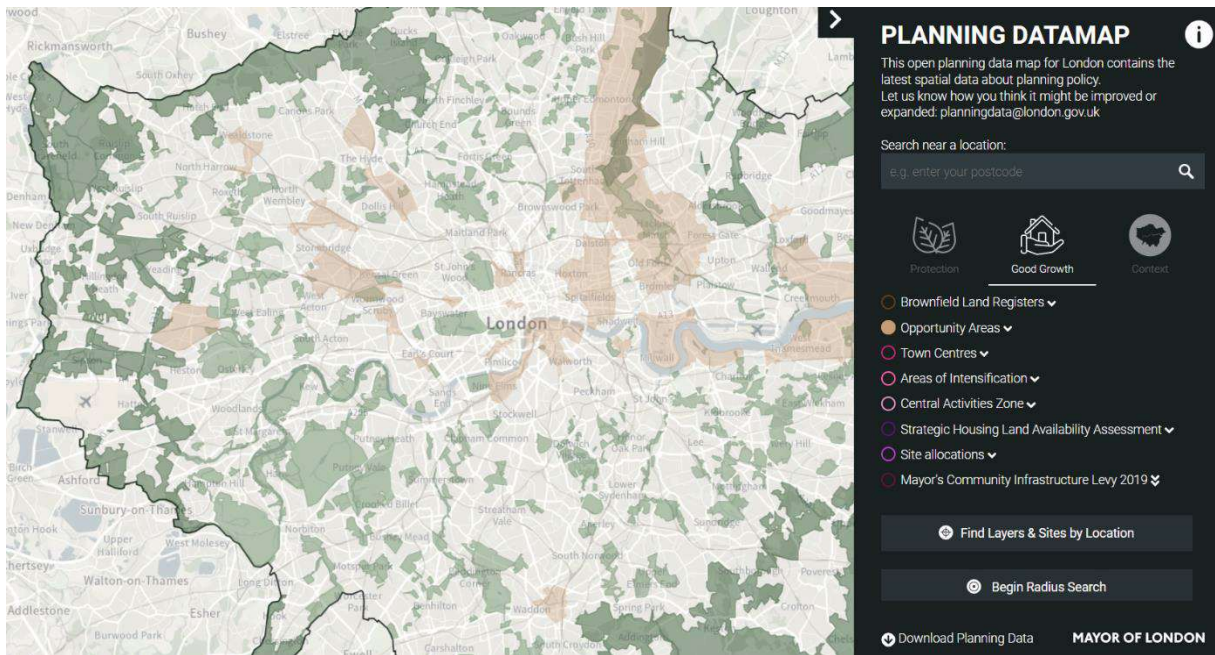

Рис. Б.16. Карта даних щодо планування Лондона (<https://apps.london.gov.uk/planning/>)

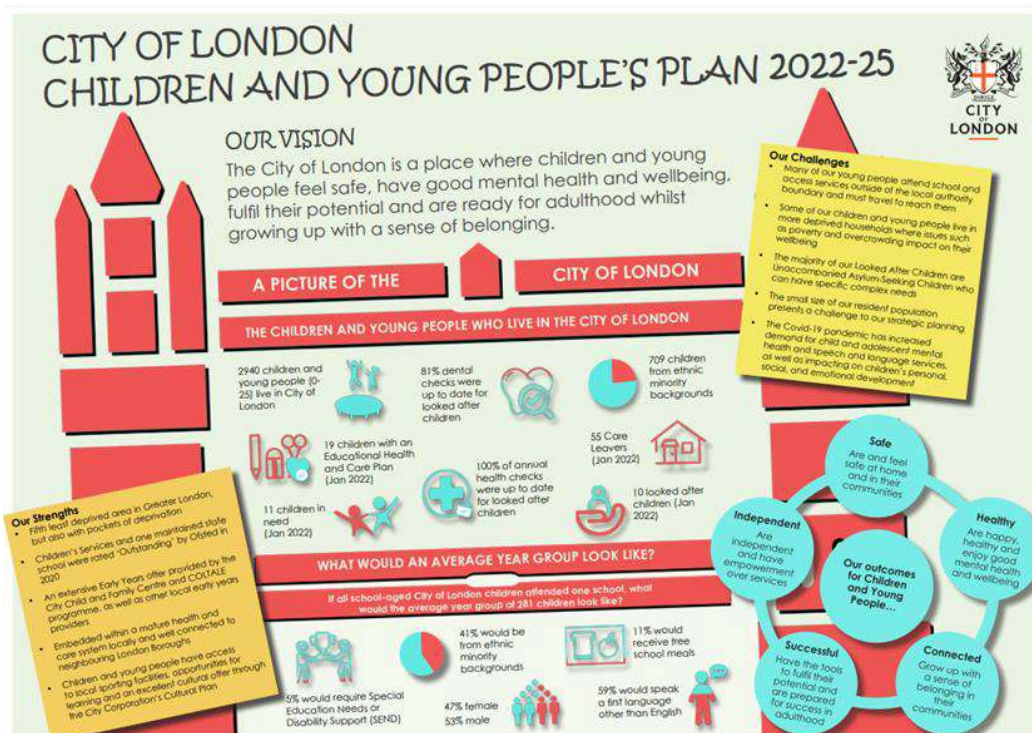

Рис.Б.17. Залучення учнів та молоді у планування розвитку Лондона

<https://www.cityoflondon.gov.uk/assets/Services-DCCS/children-young-peoples-plan-2022-25.pdf>

Рис. Б.18. Залучення учнів та молоді у планування розвитку Лондона

<https://www.london.gov.uk/programmes-strategies/planning/digital-planning/design-future-london>

Рис. Б.21. (Результати опитування мешканців Woolwich)

Рис. Б.22. (Результати опитування мешканців Woolwich)

Рис. Б.23. (Результати опитування мешканців Woolwich)

Чи брали Ви участь у заходах щодо планування оновлення району (опитування, громадські слухання, збори тощо)?

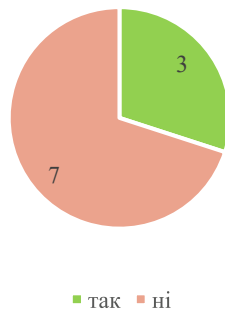

Рис. Б.24. (Результати опитування мешканців Woolwich)

Якщо так, то які форми участі ви використовували?

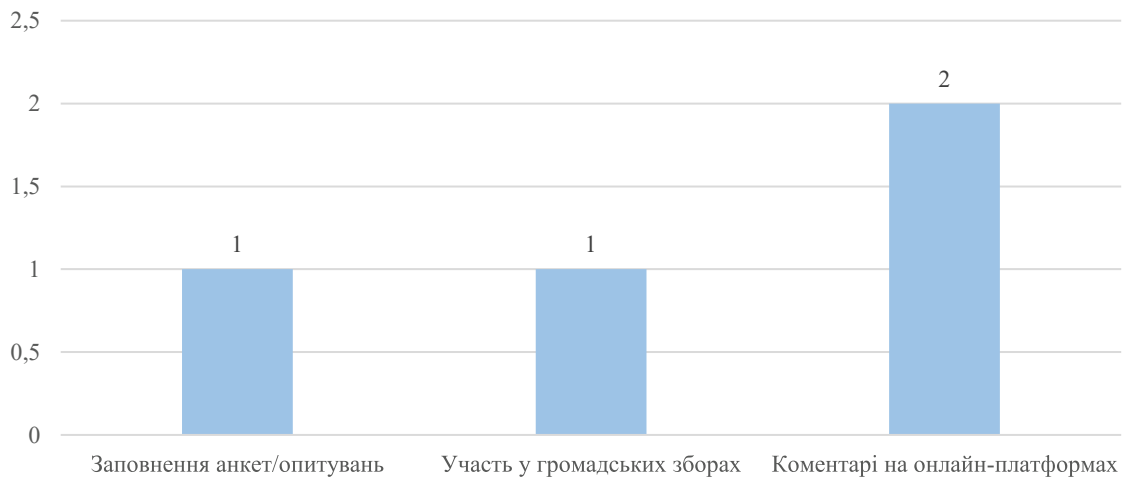

Рис. Б.25. (Результати опитування мешканців Woolwich)

Як Ви вважаєте, які кроки можуть сприяти кращій участі громадськості у плануванні району?

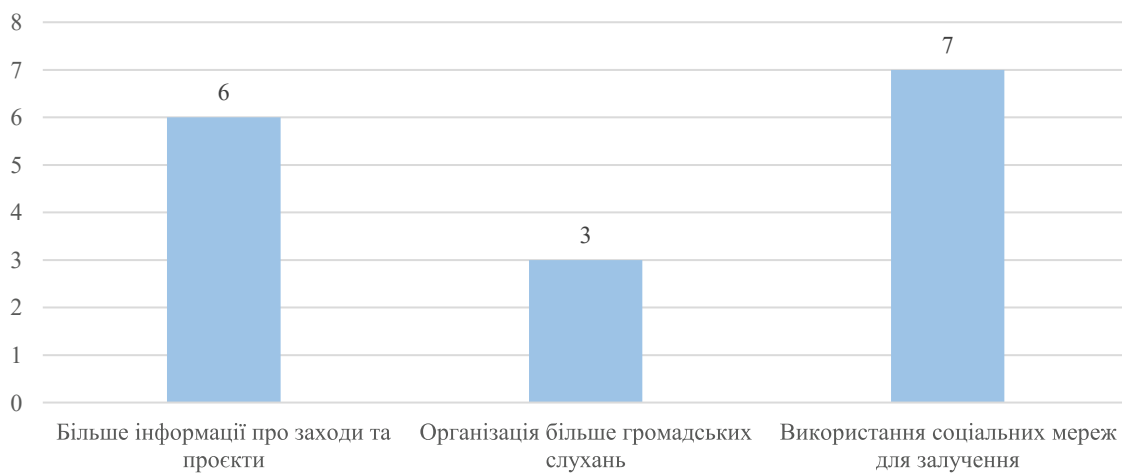

Рис. Б.26. (Результати опитування мешканців Woolwich)

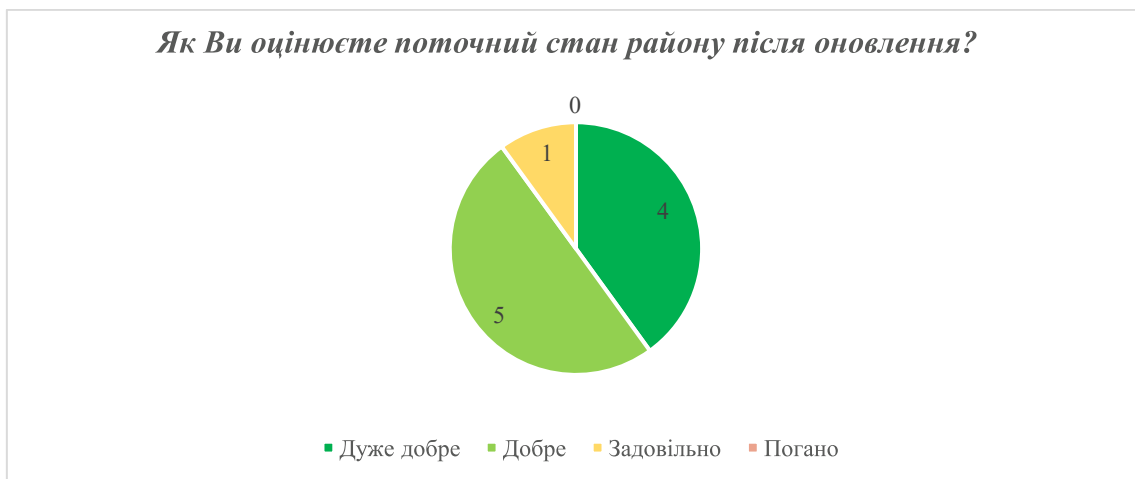

Рис. Б.27. (Результати опитування мешканців Woolwich)

Рис. Б.28. (Результати опитування мешканців Woolwich)

Рис. Б.29. (Результати опитування мешканців Woolwich)

Map created using classification identified by Neighbourhood Planners London of local authorities that support or hinder neighbourhood planning

Рис. Б.30. Карта місцевих органів влади Лондона, які підтримують чи перешкоджають плануванню району та мікрорайону (<https://www.neighbourhoodplanners.london/single-post/researching-london-s-neighbourhood-planning-experience>)

Рис. В.1. Затвердження положення про публічні консультації під час планування громадських просторів у Києві (<https://kmr.gov.ua/uk/content/u-kyyevi-zatverdzheno-polozhennya-pro-publichni-konsultaciyi-pid-chas-planuvannya-gromadskyyh>)

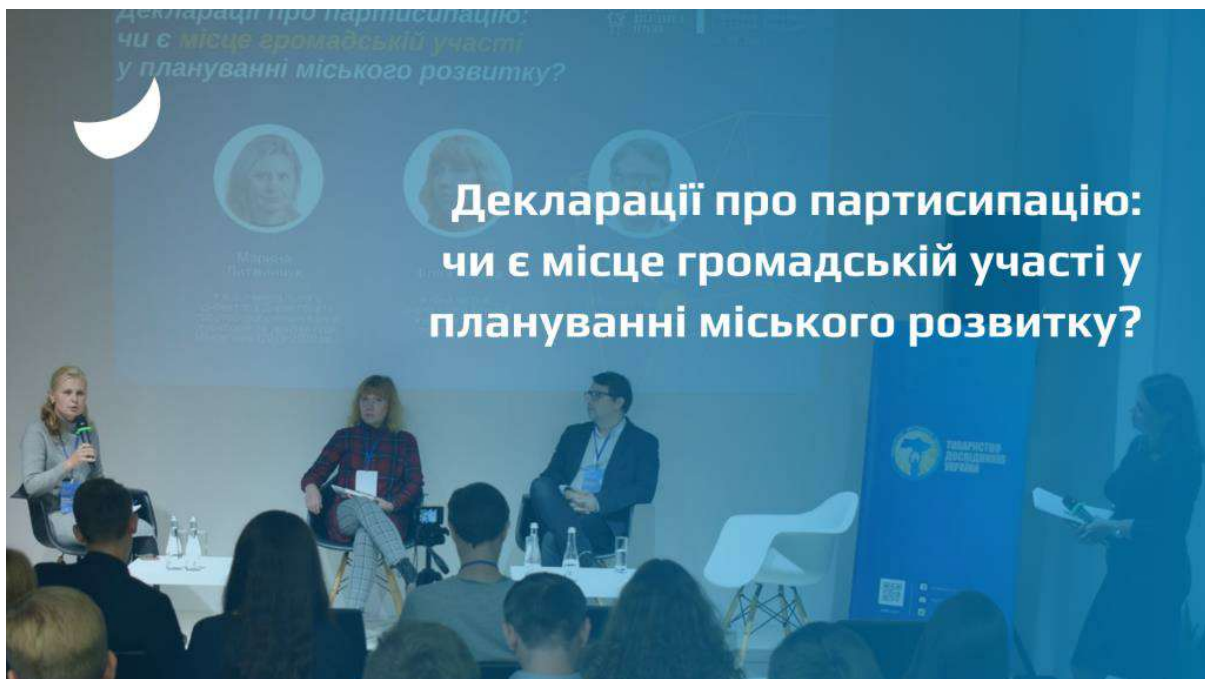

Рис. В.2. XX школа-семінар «Проблем розвитку регіонів України», організована Товариством дослідників України (<https://www.prostir.ua/?focus=problemy-partysypatsiji-yak-hromadskosti-aktyvnishe-doluchatysya-do-planuvannya-miskoho-rozvytku>)

Рис. В.3. Схема основних інструментів управління міськими трансформаціями

(<https://www.prostir.ua/?focus=problemy-partyspatsiji-yak-hromadskosti-aktyvnishe-doluchatysya-do-planuvannya-miskoho-rozvytku>)

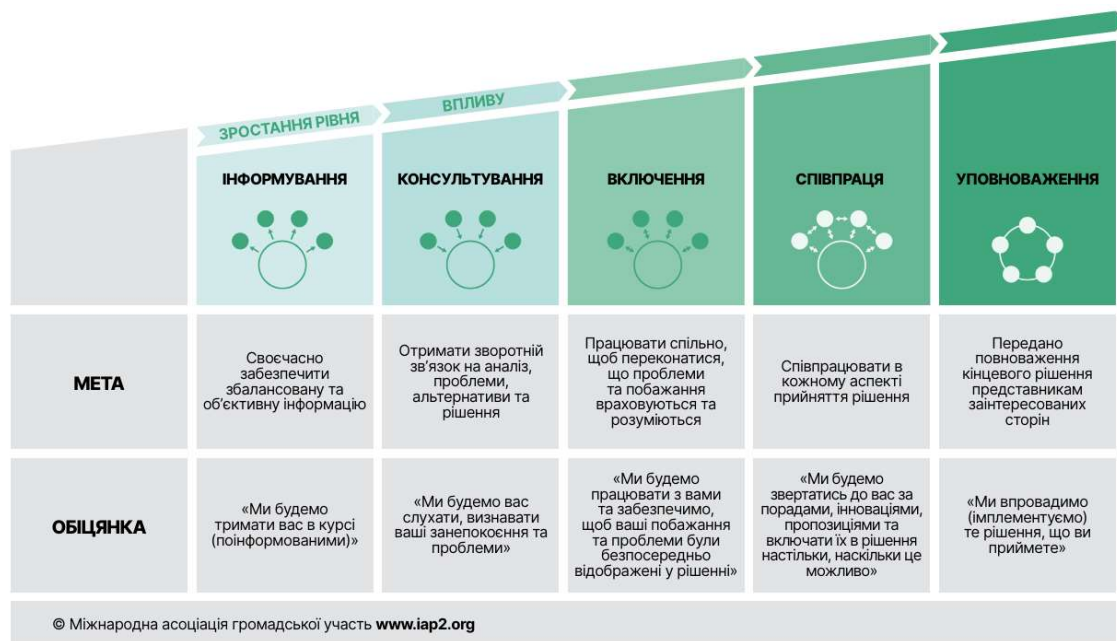

Рис. В.4. Спектр громадянської участі від Міжнародної Асоціації Громадської Учасі

(https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/cedos_gajdlajn-dlya-gromad-4.pdf)

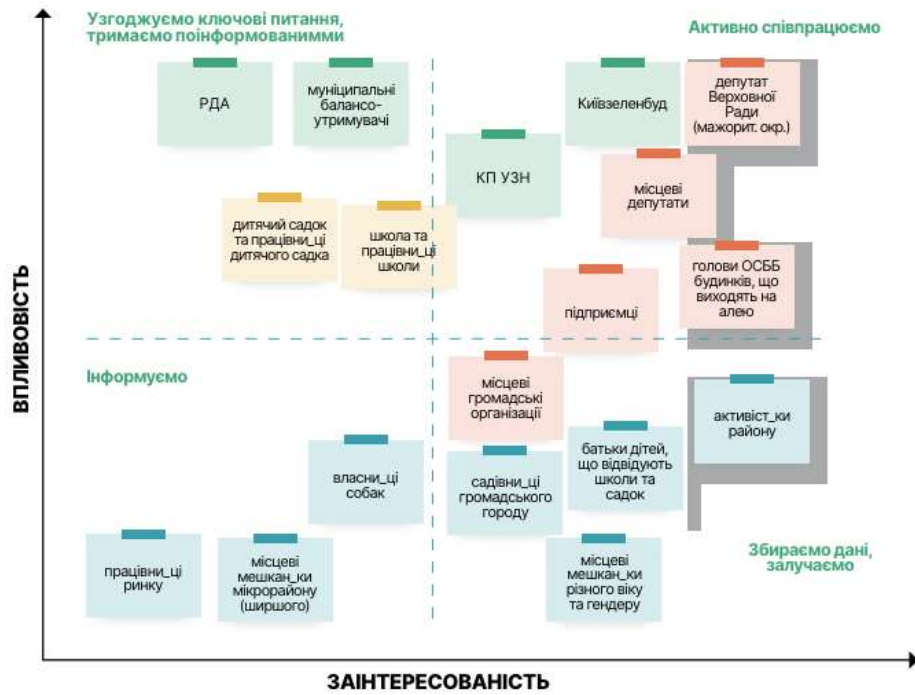

Рис. В.5. Мапування груп інтересів для проекту «Бродвею» (https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/cedos_gajdlajn-dlya-gromad-4.pdf)

Рис. В.6. Приклад постера, на якому запрошували відвідати воркшоп і пройти опитування стосовно бульвару (https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/cedos_gajdlajn-dlya-gromad-4.pdf)

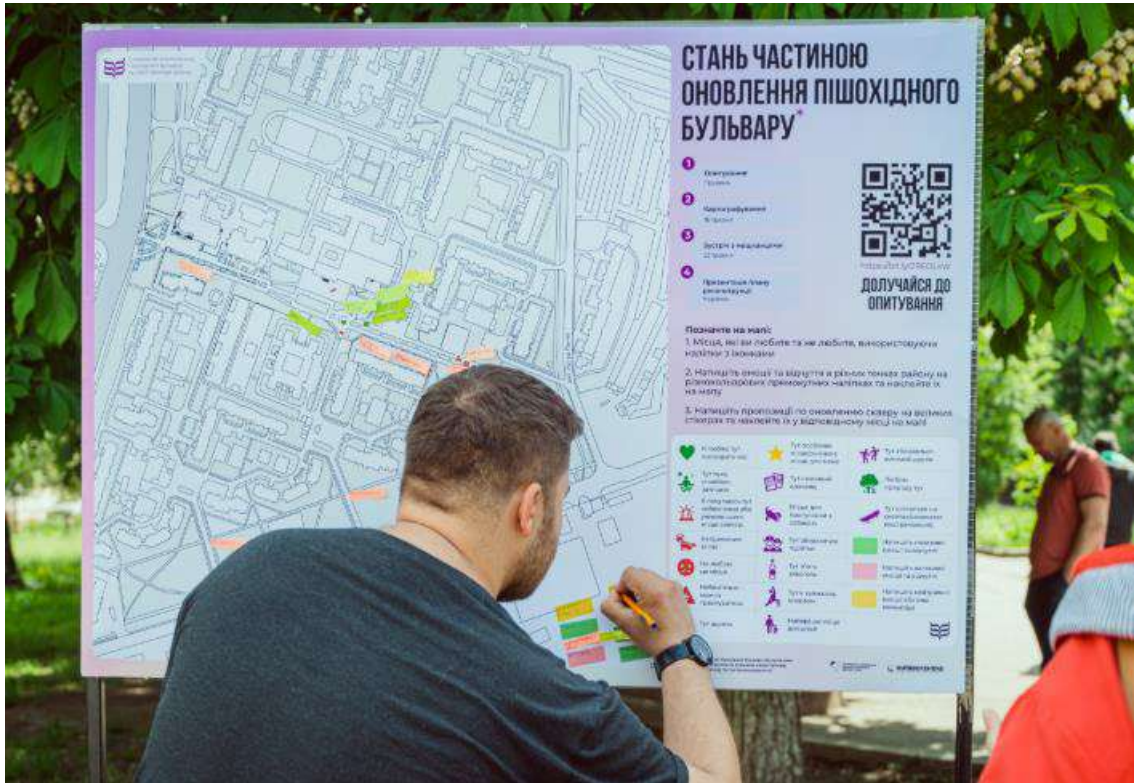

Рис. В.7. Мапування життя простору з місцевими жителями на бульварі (https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/cedos_gajdlajn-dlya-gromad-4.pdf)

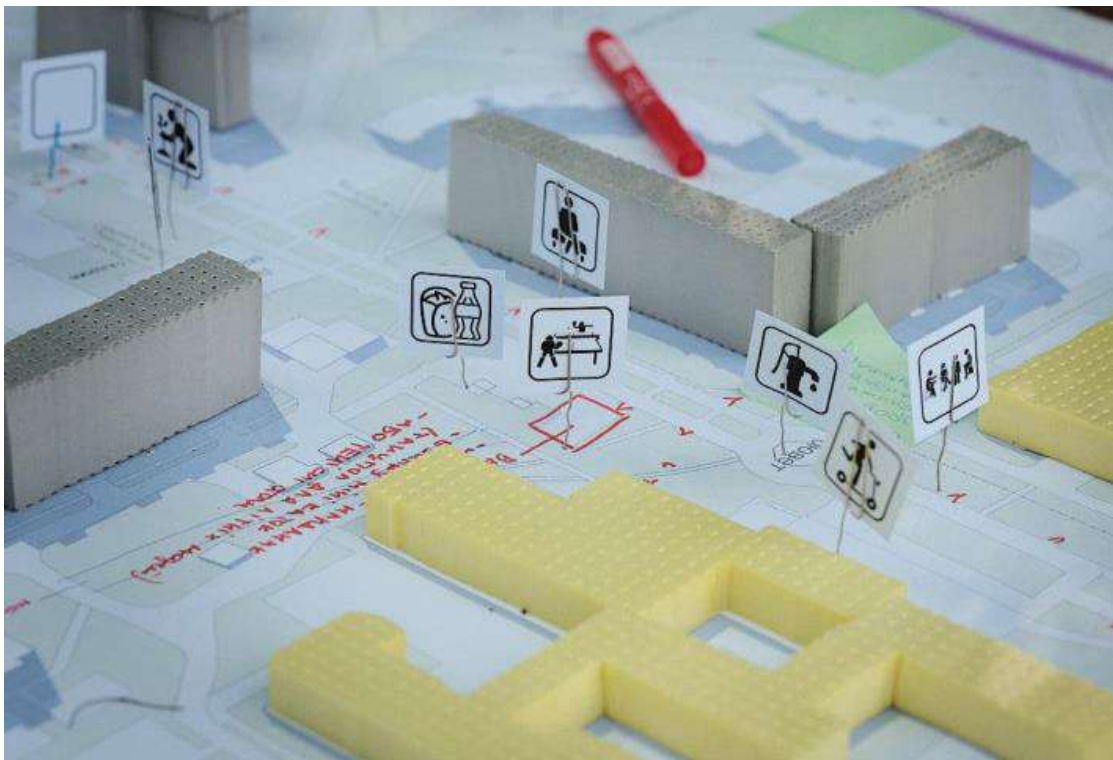

Рис. В.8. Фото макету, з яким працювали під час воркшопу (https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/cedos_gajdlajn-dlya-gromad-4.pdf)